

PRÒLEG

Aquests materials docents s'han elaborat per als estudiants que cursen l'assignatura *Intervenció Grupal i Comunitària* a la titulació del Grau en Sociologia. Amb aquests materials es pretén facilitar el seguiment de les classes teòriques i pràctiques relatives als sis temes que conformen l'assignatura. I específicament, respecte als continguts temàtics relatius al tema 5 "Disseny i elaboració de projectes d'intervenció social", s'ha elaborat un "Manual gestió del cicle del projecte" per a garantir la adequada comprensió i aplicació de la metodologia de l'enfocament del marc lògic.

Tal com s'assenyala a la Guia Docent, és una assignatura teoricopràctica que proporciona una introducció bàsica a los/las estudiants a la Intervenció grupal i comunitària, vinculada a les possibles eixides professionals en sociologia. La matèria proporcionarà els coneixements teoricopràctics bàsics que possibiliten la utilització d'instruments i tècniques que permeten desenvolupar les habilitats necessàries perquè el i la professional de la sociologia pugui desenvolupar intervencions grupals i comunitàries. Junt amb altres assignatures pràctiques col·labora en que els i les estudiants puguin aconseguir l'objectiu específic del títol: dissenyar i desenvolupar programes d'intervenció social en el marc de la millora de les condicions socials de vida, des de la perspectiva del desenvolupament humà en valors de llibertat, tolerància, pluralitat i solidaritat, així com de la igualtat entre dones i homes.

Aquests materials i qüestions pràctiques poden completar-se amb els manuals recomanats a la Guia Docent de l'assignatura, amb altres que la professora ha citat a la bibliografia d'aquests materials i amb les noves publicacions relatives al temari d'aquesta assignatura d'*Intervenció Grupal i Comunitària*.

Una vegada elaborats aquests materials docents, l'autora vol assenyalar que se sent deutora de les obres i manuals que ha anat consultant, d'una banda, al llarg dels anys dedicats professionalment en l'àmbit de la intervenció grupal i comunitària; i, d'altra banda, al llarg dels anys dedicats com a docent a l'estudi i la preparació de les classes d'aquesta assignatura.

INDEX

TEMA 1: LA INTERVENCIÓ SOCIAL I LA PERSPECTIVA DE GÈNERE EN LA INTERVENCIÓ SOCIAL. LES XARXES SOCIALS: SISTEMES DE SUPORT FORMAL I INFORMAL.

- Conceptes clau: Comunitat, societat, grups, associacions, xarxes socials.
- Procés i etapes de treball en la intervenció social. La intervenció col·lectiva: organització, desenrotllament i participació.
- La perspectiva de gènere en la intervenció social.
- Sistemes de suport formal i informal.

TEMA 2. CONCEPTE I TIPUS DE TREBALL AMB GRUPS. LA INTERVENCIÓ EN GRUP.

- Concepte i tipus de treball amb grups.
- La intervenció en grup.
- L'entrada del professional en l'espai social d'intervenció: la immersió. Conèixer i contactar, la monografia comunitària.
- El diagnòstic, el projecte i la acció col·lectius.
- El treball amb grups de la comunitat.

TEMA 3: MODELS TEÒRICS D'INTERVENCIÓ SOCIAL COMUNITÀRIA

- Concepte de comunitat.
- Models Teòrics d'Intervenció Social Comunitària.

TEMA 4: TREBALL SOCIAL EN EL TERRITORI I DESENVOLUPAMENT COMUNITARI. LA PARTICIPACIÓ DE LA COMUNITAT EN EL PROCÉS D'INTERVENCIÓ COMUNITÀRIA.

- Definició de desenvolupament comunitari.
- Treball Social en el territori.
- La participació de la comunitat en el procés d'intervenció comunitària.
- Identificació de subjectes i actors socials en els processos d'intervenció comunitària.

INTERVENCIÓ GRUPAL I COMUNITÀRIA

TEMA 1

Prof. Elena Mut MontalvÀ

VNIVERSITAT
E VALÈNCIA 
Facultat de **C**iències **S**ocials

LA INTERVENCIÓ SOCIAL I LA PERSPECTIVA DE GÈNERE. LES XARXES SOCIALS: SISTEMES DE SUPORT FORMAL I INFORMAL

- 1.1. Conceptes clau: comunitat, societat, grups, associacions, xarxes socials
- 1.2. Procés i etapes de treball en la intervenció social. La intervenció col·lectiva: organització
- 1.3. Desenvolupament i participació
- 1.4. La perspectiva de gènere en la intervenció social
- 1.5. Concepte de xarxes socials
- 1.6. Sistemes de suport formal i informal

**LA INTERVENCIÓ SOCIAL I LA PERSPECTIVA DE GÈNERE.
LES XARXES SOCIALS: SISTEMES DE SUPORT FORMAL I INFORMAL**

1.1. Conceptes clau: acció comunitària, treball comunitari, desenvolupament comunitari, comunitat i grups

EL PERQUÈ D'AQUESTA ASSIGNATURA

És una manera de cercar alternatives davant nous problemes socials des de l'acció social i educativa.

Una societat global i complexa requereix respostes integrades i transversals amb la participació d'actors i recursos diversos.

Cal reinventar el sentit de comunitat i generar processos socials en els quals els seus protagonistes s'impliquen activament, prenguen decisions col·lectives i s'ajuden mútuament.

Àmbits d'actuació diversos, transversals, interdisciplinaris i interprofessionals.

QUÈ ÉS EL TREBALL COMUNITARI?

CONFUSIONS FREQUENTS:

És una forma d'intervenció (individual i/o grupal) de caràcter holístic. Intervenció en el territori amb l'articulació de col·lectius socials que comparteixen un objectiu comú.

QUÈ ÉS EL TREBALL COMUNITARI?

El treball comunitari és una activitat sense delimitació clara, que no resulta fàcil definir amb nitidesa. Twelvetrees (1988) assenyala:

«Encara no s'ha arribat a un acord respecte de què és el treball de comunitat. Per a alguns, no es pot distingir de l'acció política; uns altres no veuen cap diferència entre el treball de comunitat remunerat i el que no ho és. Una altra qüestió és si el treball de comunitat és una professió per si mateixa o una altra manera de treballar que qualsevol professional pot adoptar. Finalment, també es discuteix si el treball de comunitat és una part del treball social».

QUÈ ÉS L'ACCIÓ COMUNITÀRIA?

L'acció comunitària naix de la simbiosi entre dos conceptes: acció i comunitat.

L'acció comunitària és el terreny de tots perquè no és el terreny exclusiu de ningú.

Es refereix a actuacions, territoris, professions i professionals, a àmbits i disciplines, a projectes, activitats i intervencions, a individus, grups i col·lectivitats, a associacions, entitats i organitzacions, i, finalment, a estratègies, tècniques i metodologies.

Són els elements que s'articulen de manera complexa en el marc d'aquest constructe que denominem comunitat.

QUÈ ÉS L'ACCIÓ COMUNITÀRIA?

És un concepte inclusiu:

- Conjunt d'accions desenvolupades per multitud d'actors, que poden incorporar o no professionals i que fan referència a espais i a escenaris compartits.
- En aquestes accions es consensuen objectius i es pacten significats per a aconseguir unes metes que s'orienten cap a la transformació social.
- Aquestes accions suposen la trobada de lògiques, mirades i interpretacions diverses que tracten d'establir un espai comú per a l'enteniment. Aquest els permet compartir i participar en el desenvolupament d'unes accions determinades: **accions comunitàries** (X. Úcar i A. Llena, 2006: 20).

SI PARLEM D'ACCIONS ENTRE PERSONES, PARLEM DE RELACIONS

- L'acció comunitària es refereix a les relacions entre persones, als desitjos, les oportunitats, les eleccions, les emocions, els conflictes, els vincles, els interessos, els poders, les motivacions, els discursos, els somnis i, en general, a tots aquells mecanismes que, d'una manera dinàmica i complexa, entreteixeixen, regulen i estructuren la vida en societat.
- Les nostres relacions es preocupen, s'ocupen i es construeixen, entre uns altres, sobre temes o preocupacions compartides.

Acció comunitària

- Existeix una estreta relació d'allò comunitari amb la política i amb els canvis esdevinguts en les formes de govern durant les últimes dècades. L'auge actual de l'acció comunitària respon a la transformació operada, al llarg de l'últim mig segle, en les polítiques socials de l'impacte de la implantació de la democràcia.
- El concepte d'acció comunitària pren rellevància en un marc canviant i mòbil al qual les nostres societats tracten de respondre mitjançant noves formes organitzatives i models actualitzats de govern.

Bullen (2007) organitza el camp que denominem acció comunitària. Considera que el camp de l'acció/treball en les comunitats pot dividir-se en quatre grans àrees:

1. Desenvolupament comunitari.
2. Serveis directes orientats al desenvolupament comunitari.
3. Serveis directes no orientats al desenvolupament comunitari.
4. Serveis de planificació i desenvolupament (conduïts per organitzacions: departaments governamentals, governs locals i ONG).

CONCEPTES PRÒXIMS

- La literatura acadèmica de parla hispanoamericana i francòfona ha optat per utilitzar conceptes com **l'acció comunitària, la intervenció comunitària, el desenvolupament local, l'animació comunitària, la intervenció reticular o en xarxa, la dinamització comunitària, l'organització i planificació de la comunitat, el desenvolupament comunitari, i l'animació sociocultural.**
- Tots aquests conceptes tenen en comú que es refereixen a accions que es desenvolupen en la comunitat, que assignen un paper protagonista —en funció de cada concepte, més o menys— als membres d'aquesta comunitat i que tots es dirigeixen a la millora de la qualitat de vida comunitària.

CONCEPTES PRÒXIMS

Desenvolupament comunitari:

És un camí per a promoure una societat civil activa, una pau sostenible basada en la justícia, i per a crear una vida democràtica prioritzant les decisions i les accions de les persones, les comunitats i les seues perspectives en el desenvolupament de polítiques socials i ambientals.

(Declaració de Hong Kong. Convenció Internacional de Treballadors Socials 2007.)

OBJECTIUS DEL DESENVOLUPAMENT COMUNITARI

- Cerca l'apoderament de les comunitats locals, enteses aquestes com a comunitats geogràfiques, comunitats d'interès o identitat, o comunitats que s'organitzen al voltant de temes o iniciatives polítiques.
- Reforça les capacitats de les persones com a ciutadans actius en els seus grups, organitzacions o xarxes comunitàries.
- Reforça la capacitat de les institucions i agències (públiques, privades i no governamentals) per a treballar de manera dialogada amb la ciutadania per dirigir el canvi en la seua comunitat. Esment a la igualtat, a la legitimitat i a la competència que manifesten cadascun dels diferents agents socials.

OBJECTIUS DEL DESENVOLUPAMENT COMUNITARI

- Promou que les comunitats aïllades, en desavantatge i vulnerables tinguin una veu autònoma.
- Es construeix al voltant d'un nucli de principis i valors socials que engloben la justícia social, la igualtat, el respecte per la diferència i la diversitat. Es construeix sobre una base d'habilitats i coneixements.
- No substitueix la resposta a les necessitats bàsiques dels ciutadans pel que fa a salut, educació, habitatge o ingressos.

Una altra definició

Treball comunitari: tipus d'activitat que pretén l'organització de les poblacions. Es tracta d'una pràctica organitzativa que realitzen els professionals de l'àmbit de la intervenció social i entorn de certs objectius col·lectius.

Origen en el context de l'Estat

Impuls des de polítiques de desenvolupament comunitari de les Nacions Unides.

- En els anys setanta apareix Càritas en forma de projecte d'atenció comunitària als barris de Barcelona.
- Durant els anys vuitanta es produeix l'expansió i consolidació del treball social. La seua institucionalització suposa la pèrdua del protagonisme del treball comunitari.

CANVIS SOCIALS QUE PROPICIEN EL SEU NAIXEMENT

- 1. Reconfiguració de l'Estat del Benestar.**
- 2. Noves formes de govern: governança.**
- 3. Creixement de l'associacionisme.**
- 4. Crisi de les institucions tradicionals i creixement de l'individualisme negatiu.**
- 5. Augment de la vulnerabilitat de les classes populars.**

ACTIVITATS

Lectura del text de Barbero i Cortés fins al punt 2 (penjat en l'aula virtual).

Anàlisi i configuració de grups de treball:

Repartiment de rols.

Establiment de criteris de funcionament i elaboració d'actes d'equip.

Constituir grups:

El **treball comunitari** pretén abordar la transformació de situacions col·lectives mitjançant l'organització i l'acció associativa. És una tasca que pretén constituir i sostenir un entorn d'elaboració i aplicació de projectes de desenvolupament social.

El **tipus de grup** que cal constituir pot ser simple (grup o associació), però també pot tractar-se d'organitzacions més complexes (coordinadora de grups, una plataforma de grups i persones individuals, un comitè, etc.).

Es tracta de **generar nous subjectes socials**, nous agents col·lectius i/o noves estructures de relacions entre ells que permeten encarar la transformació de situacions col·lectives.

ACTIVITATS

(penjat en l'aula virtual)

Alguns exemples:

Requadre 1: Variabilitat dels abordatges (pàgina 26).

Requadre 2: Comparació de dues estratègies d'intervenció
(pàgina 27).

Relat de l'experiència 1: Un centre ple de vida (pàgina 28-30).

COMUNITAT

- Polisèmia del concepte.
- Els sentits i significats del concepte han evolucionat al llarg del temps. Ha estat vinculat al territori, a les relacions interpersonals, de parentiu o afectivitat, al sentit de pertinença o d'identitat compartida, a la grandària del grup de persones implicades, i en uns altres casos, ha sigut vinculat a més d'un d'aquests criteris.

COMUNITAT

- Molt primerencament, l'ús del terme *comunitat* va ser vinculat «a l'esperança i el desig de recuperar la proximitat, afectivitat i harmonia dels vincles vagament atribuïts a les comunitats de temps passats» (Elias, 1974, citat en Smith, 2001). Açò és el que vol dir Cornwall (2008) quan caracteritza el concepte de comunitat com un «concepte normatiu» associat a un determinat tipus d'evocacions, a «sentiments càlids del poble treballant unit pel bé comú».
- Alguns autors adverteixen dels perills d'aquesta visió platònica de la comunitat en apuntar que no pot ser entesa com una recuperació de les comunitats existents abans de l'era de la individualització.

COMUNITAT

- Aquesta polèmica es produeix perquè el concepte té dues dimensions interconnectades:
 - la racional (límits, ubicacions...) i
 - l'emocional (sentiments, afectes, connexions i pertinences).

Ambdues poden anar harmonitzades, però també poden entrar en conflicte.

COMUNITAT

- Els autors coincideixen en el significat atribuït a l'arrel del terme **comunitat**, que suposa **compartir**, tenir o posar en comú, però hi ha discrepàncies pel que fa a quin, qui, quan, com, perquè i a fi de què compartir.
- El terme **comunitat** és un subjecte amb entitat pròpia que defineix i caracteritza un grup humà.
- Checkoway (1997) afirma que el concepte de comunitat és quelcom més que un nom o un adjectiu i que és possible pensar-lo com un verb atès que constitueix tant un procés (com a procés seria millor utilitzar el concepte *community building*) com un producte.
- Es pot parlar que una comunitat existeix quan hi ha persones que així ho senten, així ho manifesten i així es consideren.

CAPITAL SOCIAL

- Hi ha consens en l'àmbit de la ciència social sobre el fet que es refereix al paper que tenen les xarxes i les normes cíviques en la vida social.
- Putnam (2000) va establir les diferències del capital social amb uns altres tipus de capital: amb el físic, són considerades que es refereix a recursos, prestacions i serveis, i l'humà, que fa referència a les capacitats i potencialitats personals.
- La idea bàsica que sosté el concepte és que les relacions interpersonals d'una comunitat són considerades un dels seus principals recursos.
- Es refereix a les connexions entre les persones, a les xarxes socials i a les normes de reciprocitat i de confiança que emergeixen d'elles (Putnam, 2000).

Capital social

- És **intangibles, relacional** i pot ser considerat un **bé públic**.
- Coleman planteja tres formes:
 1. Les obligacions i expectatives de les persones respecte a l'establiment de relacions, que depenen del grau de confiança que inspira l'entorn social. El crèdit i la fiabilitat de les institucions de l'entorn animen a actuar els ciutadans i sostenen l'acció individual i col·lectiva.
 2. El potencial d'informació que flueix a través de l'estructura social, que proveeix bases per a l'acció i manté vives i dinamitza les xarxes socials.
 3. L'existència de normes de comportament que vagen acompanyades de sancions efectives.

OPERACIONALITZACIÓ METODOLÒGICA DEL CONCEPTE A TRAVÉS DE TRES TERMES: **BONDING, BRINDGING I LINKING**

- **Bonding:** Construir llaços cap a dins (amb els meus). Són vincles intergrup, són llaços d'exclusivitat/exclusió. Es podrien trobar paral·lelismes amb els grups primaris. Vincles forts. Grups homogenis com amics i família. Putnam assenyala que possibiliten “*getting by*” (aconseguir per a nosaltres) (Putnam, 2000: 19).
- **Brindging:** Establir “ponts”. Construir llaços cap a fora (amb els altres). Relacions amb unes altres persones i grups de l'exterior. Es podrien trobar paral·lelismes amb els grups secundaris, funcionals. Tendir ponts cap a amics, associats o col·legues llunyans. Són llaços d'inclusió, cerquen incloure els altres. Putnam assenyala que possibiliten “*getting ahead*” (avançar o anar cap avant) (Putnam, 2000: 19).
- **Linking:** Establir connexions, vincular. Es refereix a les relacions amb individus i grups de diferents estatus i poder. Hi ha autors com Woolcock (2001), que inclouen la capacitat d'aconseguir recursos, idees i informació de construccions formals més enllà de la comunitat.

ALGUNES ADVERTÈNCIES PER A LA REFLEXIÓ

- L'acció comunitària parteix d'un patrimoni heurístic i tecnològic elaborat en el marc de disciplines com la psicologia, la pedagogia, la política, el treball social i la sociologia.
- L'acció comunitària requereix les competències de les i els professionals que la dinamitzen i de la voluntat de la comunitat que l'acull.

CONCEPTES OPERATIUS: GRUPS I SECTORS

- 1) El **primer sector o sector públic** està configurat per les diferents administracions públiques que cerquen i treballen pels interessos i el bé comú.
- 2) El **segon sector o sector privat** està format per les diverses empreses i organitzacions privades que es regeixen per l'afany de lucre.
- 3) L'anomenat **tercer sector** està constituït per empreses i organitzacions d'iniciativa social que no persegueixen el lucre i es dirigeixen a la cerca del bé comú (organitzacions no governamentals i organitzacions no governamentals de desenvolupament).
- 4) El **quart sector o sector informal** està constituït per tots els grups generats al voltant de les relacions de parentiu, amistat i veïnatge.

**LA INTERVENCIÓ SOCIAL I LA PERSPECTIVA DE GÈNERE.
LES XARXES SOCIALS:
SISTEMES DE SUPORT FORMAL I INFORMAL**

1.2. Procés i etapes de treball en la intervenció social. La intervenció col·lectiva: organització

1.3. Desenvolupament i participació

1.2. PROCÉS I ETAPES DE TREBALL EN LA INTERVENCIÓ SOCIAL

Dumas i M. Séguier (1997) diferencien en les accions comunitàries tres processos de caràcter transversal:

- **Procés de conscienciació.** Treballar la identitat de l'actor, permetre la identificació col·lectiva dels membres del grup en un procés de conscienciació.
- **Procés d'organització.** Reforçar els vincles de cooperació, alhora interns i externs, en el marc del procés d'organització.
- **Procés de mobilització.** Construir una relació de forces i negociar sobre els reptes col·lectius i socials amb els actors institucionals, a través del procés de mobilització.

ACTIVITATS

Lectura del text de Barbero i Cortes, punt 3 «Procés organitzatiu en l'àmbit de la intervenció social» (penjat en l'aula virtual, pàgina 30).

1.2. PROCÉS I ETAPES DE TREBALL EN LA INTERVENCIÓ SOCIAL

El treball comunitari requereix **processos**:

Dumas i Séguier (1997) subratllen la importància de l'organització: «El procés d'organització col·lectiva suposa el conjunt d'operacions per les quals un grup latent, una fracció de població que té interessos comuns, es transforma en grup organitzat de manera eficient, és a dir, capaç de promoure els seus interessos».

La condició per a la construcció de noves formes de consciència i mobilització, que es produeix quan estem organitzats, és la **implicació/participació**.

TASQUES PER AL DESENVOLUPAMENT DE PROCESSOS ORGANITZATIUS

- Descobrir necessitats i potencialitats de l'espai social (barri, institució, col·lectiu, etc.).
- Relacionar-se amb la gent, desenvolupar la voluntat de treballar per a satisfer necessitats (treballar la consciència de necessitat i de possibilitat de millora).
- Formar i establir les estructures col·lectives i repartir tasques.
- Ajudar a identificar i elaborar objectius, aclarir-los, establir prioritats. Mantenir l'organització activa.
- Ajudar a comunicar. Adaptar-se i concloure.

EL COMPROMÍS

- ❑ El procés d'organització ha de promoure la coparticipació des de l'inici.
- ❑ Es tracta d'aconseguir la identificació i la implicació de les persones amb el projecte.
- ❑ El treball comunitari organitza la gent per a dur a terme un conjunt d'accions ben planificades i que siguin coherents amb les situacions socials que s'han d'abordar.

ES PRETÉN:

Desenvolupar estratègies de planificació (elaboració d'un diagnòstic col·lectiu basat en la recerca participativa, l'elaboració d'un projecte col·lectiu participatiu, l'avaluació, etc.) i dinamitzar-les en entorns concrets.

1.2. Processos organitzatius

El procediment es descriu com un ordre racional d'operacions que han de permetre un exercici professional reflexiu:

- ✓ L'estudi de la situació social col·lectiva.
- ✓ L'elaboració d'un diagnòstic de la situació social.
- ✓ L'establiment d'un pla o projecte d'intervenció.
- ✓ L'execució pràctica o aplicació del projecte.
- ✓ L'avaluació de noves dades de la situació.

El procediment professional és socialitzat entre els membres de l'organització.

En el treball comunitari (professional):

- ❖ El grup és el subjecte protagonista d'unes relacions que pretenen la redensificació o la reconstrucció social.
- ❖ La intervenció es concentra en les relacions dins del grup mateix, així com en les relacions que aquest estableix amb la societat (uns altres grups, institucions, entitats, formes de presència pública, etc.).

1.2. Processos organitzatius

**Les
persones
tenen un
paper
secundari**

ESSENCIAL:

Situacions socials col·lectives i el subjecte col·lectiu que es pretén constituir com un subjecte autònom amb la voluntat específica que es manifesta en les decisions i accions de grup.

Objectius imprescindibles (A. Twelvetrees, 1998):

- I. Assegurar-se que s'efectuen canvis concrets en l'entorn.
- II. Ajudar les persones a adquirir confiança i habilitats necessàries per a enfrontar-se als problemes.
- III. L'orientació de la millor intervenció social posa l'èmfasi en la capacitat de dur a terme els objectius.

1.2. Processos organitzatius

M. Marchioni (1989) situa el valor del treball comunitari en els seus efectes com a experiència significativa:

«El treball comunitari procura ocasions a través de les quals els homes poden començar a comprendre que el canvi és possible i que aquest és el fruit de la seua acció unida a la dels altres».

M. G. Ross (1967) dóna més èmfasi a la importància dels objectius de procés:

«Organització comunitària és el procés mitjançant el qual una comunitat identifica necessitats i objectius, els ordena i classifica, cerca i troba recursos interns i externs per a enfrontar-los i actuar, i es desenvolupen en la comunitat actituds cooperadores, col·laboradores i maneres d'actuar».

**LA INTERVENCIÓ SOCIAL I LA PERSPECTIVA DE GÈNERE.
LES XARXES SOCIALS:
SISTEMES DE SUPORT FORMAL I INFORMAL**

1.4. La perspectiva de gènere en la intervenció social

1.5. Concepte de xarxes socials

1.6. Sistemes de suport formal i informal

ACTIVITATS

Lectura del text d'Elena Mut.

Anàlisi del text:

Clarificació i relació dels conceptes participació, gènere i xarxes socials.

Debat: Existeixen models diferenciats de participació?

Antecedents

Psicologia social (anys trenta), Jacob Moreno s'interessa per un nou objecte d'estudi: les **xarxes de relacions**.

Antropologia social (anys cinquanta), John Barnes, en el seu interès per analitzar l'estratificació social i el funcionament del poder, descobreix com els actors defineixen la seua posició social en funció de les **xarxes socials** a les quals pertanyen.

Sociologia (anys setanta i vuitanta), «Qüestió Comunitària» (Cf. Wellman, 1979, 1997). La transformació de la comunitat en la societat moderna i urbana. Aquesta tradició de recerca se centra en la localització de les xarxes de suport social, xarxes d'iguals constituïdes per parents, amics i veïns que proporcionen socialització, informació i ajuda.

- Diversitat teòrica en l'anàlisi de xarxes socials.
- Anys vuitanta → anàlisi estructural:
 - Les estructures de relacions tenen un poder explicatiu més important que els atributs personals dels membres que componen el sistema.
 - Les normes emergeixen de la interacció i en funció de la localització en l'estructura de relacions existents.
 - El món està format per xarxes i no per grups.
 - Els mètodes estructurals complementen i suplanten els mètodes individualistes.

○ Tipus d'anàlisi de xarxes socials:

1. Comprendre les conductes dels actors a partir de les relacions en què estan implicats i de les posicions particulars que ocupen en una xarxa. Es considera que les posicions en aquestes estructures són principis explicatius tan poderosos o més que les característiques personals que els defineixen fora de tot context: edat, ingressos, nivell educatiu, etc.
2. Explicar els efectes col·lectius a partir de les característiques de la xarxa en qüestió. El tipus d'estructura condiona la difusió de la informació, el control social i la cohesió, la diferenciació del poder i dels conflictes, etc.
3. Explicar la xarxa mateix, les raons i les condicions de la seua existència, amb les seues propietats particulars i les seues condicions de transformació.
4. Explicar les característiques de les xarxes personals (el que autoritza a una interpretació parcial d'una xarxa global) a partir de la influència de models culturals.

La importància de les xarxes socials: hi ha una relació positiva/negativa entre suport social i benestar individual, afecten la cognició, les emocions i la salut, i no sempre amb efectes positius.

La importància de posar en evidència i **analitzar l'estructura i els grups** que es generen en la xarxa i les característiques dels individus que provenen de la seua posició reticular.

- **L'anàlisi de xarxes socials** persegueix tres objectius:

1. Identificar els diferents actors, entorns i sectors socials presents en la comunitat local i les dinàmiques relacionals existents.
2. Obrir un procés de reflexió sobre les xarxes locals amb els mateixos actors. Des d'aquest plantejament, no es tracta d'obtenir una «fotografia» de la comunitat, sinó un «espill» en el qual cadascú es visualitza en relació amb els altres.
3. Definir estratègies relacionals (a partir de la reflexió sobre com ens podríem relacionar per a abordar els objectius desitjats).

SOCIOGRAMA

- **VISIÓ EGOCÈNTRICA *versus* MULTIVARIABLE**

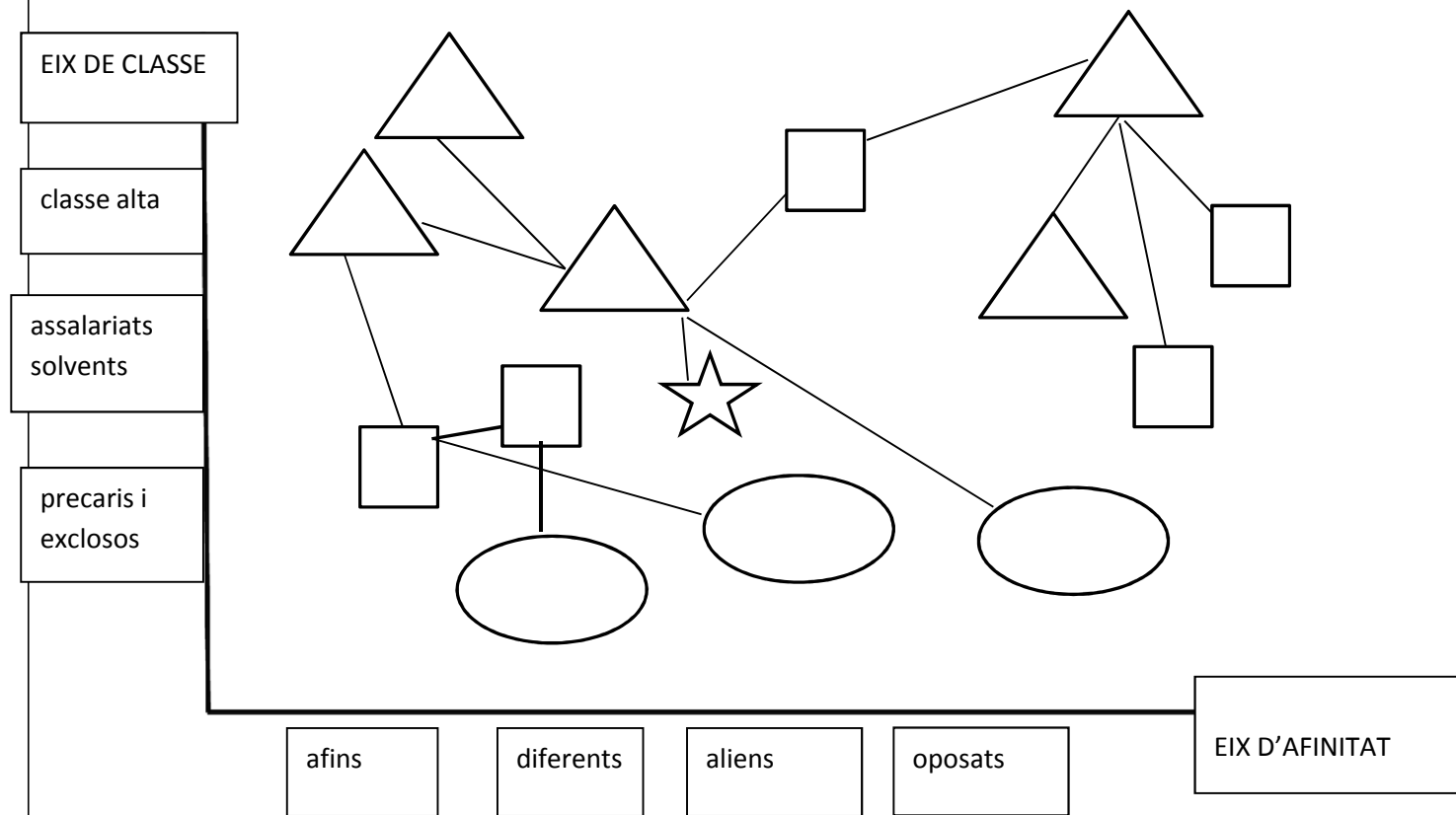
- **FASES**

Dos eixos:

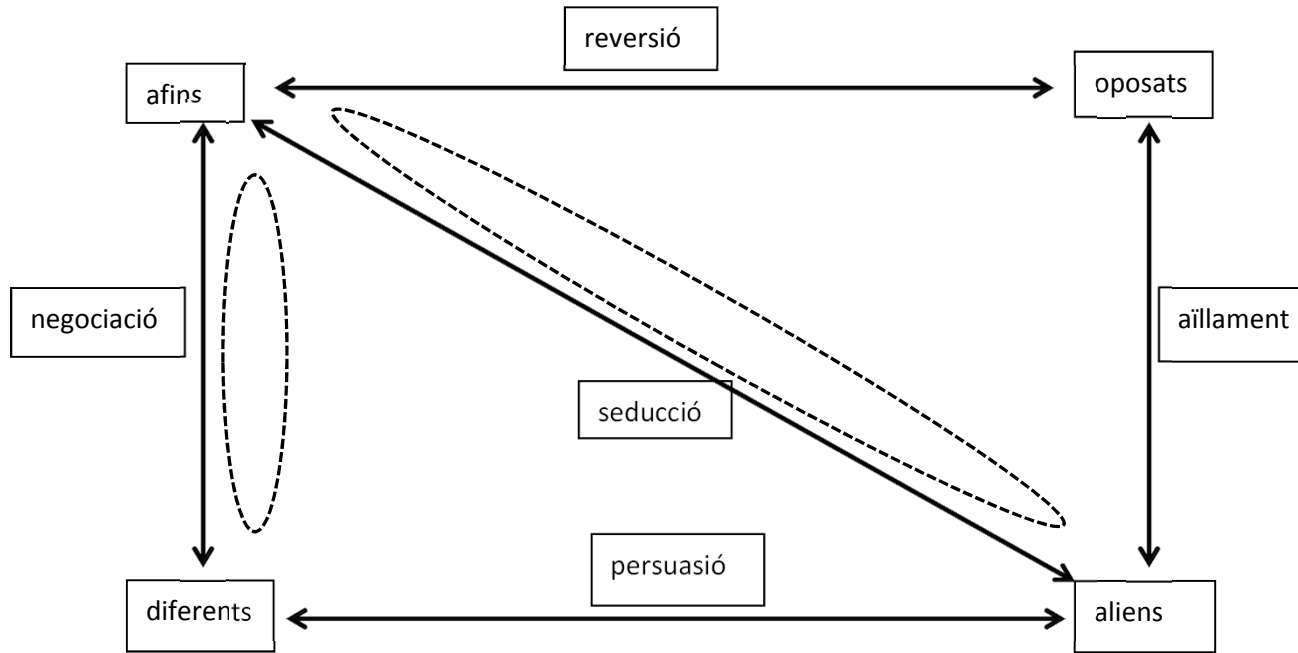
EIX DE CLASSE. Situacions estructurals (i).

EIX D'AFINITAT. Posicions de cada agent al voltant d'un tema (x).

SOCIOGRAMA



SOCIOGRAMA



Navarro, S. (2004): *Redes sociales y construcción comunitaria. Creando (con) textos para una acción ecológica*. Madrid: CCS.

AMB XARXA

Perquè l'entretèxit format per les relacions i els vincles socials són els elements essencials i constitutius de la realitat social en la qual nosaltres operem.

Perquè l'univers relacional de les persones amb les quals treballem és un aspecte clau en el seu desenvolupament, i perquè és una font de recursos de prodigiosa riquesa, que proporciona suports que fan possible la integració, la pertinença, la competència, etc.

Perquè només aquesta és capaç de materialitzar i generar comunitat, una comunitat real, allunyada d'eteris i enganyosos miratges.

- ❑ **La comunitat no existeix *a priori*.** Al contrari, deliberadament se cerca crear comunitat per operar des d'ella.
- ❑ Es crea posant en contacte, relacionant, vinculant, creant i ampliant xarxes socials que aniran dibuixant l'espai comunitari, un espai d'unitat de convivència del qual flueixen quotidianament petites històries.

- ❑ Segons el model teòric que orienta la nostra acció, serà diferent la nostra concepció de l'objecte de treball, els objectius d'acció, la relació que establim amb la població, les metodologies que utilitzarem i la concepció que tindrem dels recursos, així com la seua utilització.
- ❑ El model de xarxes comporta un canvi de posicionament del professional que ha de ser capaç de renunciar a ser ell qui té el saber i el poder per a transferir aquest poder a la comunitat, per a ser capaç d'aprendre d'ella.

La perspectiva ecològica

L'aportació de la perspectiva ecològica es basa en la interacció que s'estableix entre l'individu i el seu ambient. Entre aquests dos sistemes complexos s'estableix una relació permanent d'ajust, d'adaptació mútua i d'acomodació, a partir de la qual és possible el desenvolupament de tots dos sistemes.

La major part dels problemes tenen a veure amb la relació conflictiva que s'estableix entre l'individu i el seu ambient.

«El desenvolupament humà és el procés a través del qual la persona va adquirint una concepció més àmplia, diferenciada i vàlida del seu ambient, fent-se capaç d'ajustar-se a ell i de participar en el seu manteniment i reestructuració en diferents nivells de complexitat» (Bronfenbrenner, 1987: 47).

La perspectiva ecològica

Tota intervenció ha de posar un doble èmfasi en el seu plantejament:

- A. Un èmfasi ambiental, orientat a enfortir i/o establir xarxes de suport social.
- B. Un èmfasi individual, orientat a augmentar la competència personal, que permeta l'individu afrontar eficaçment aquells obstacles ambientals que impedeixen la consecució de les seues metes vitals.

La perspectiva ecològica

Els professionals tenim un rol fonamental com a interlocutors amb la xarxa social, com a mediadors i facilitadors d'aquests processos d'acostament i d'ajust.

Cal que la xarxa de serveis que actua en un mateix territori supere certes dinàmiques d'atenció basades a donar respostes estandarditzades i parcials, per a passar a visualitzar les persones de manera global dins del seu mitjà vital, i que es comprometa a enriquir-lo des del seu àmbit d'acció.

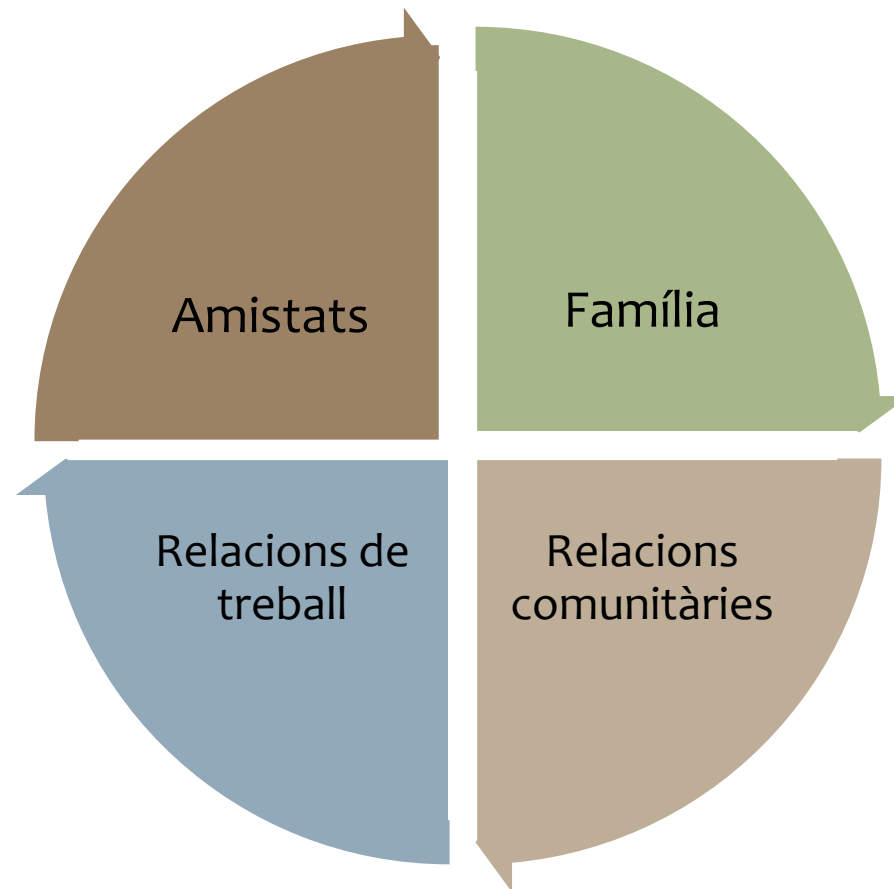
El repte consisteix an passar del discurs de la coordinació a la pràctica de la coordinació, al treball conjunt convertit en una pràctica quotidiana que contribuísca a millorar la quantitat i la qualitat de suport que certes persones i col·lectius necessiten.

Les xarxes socials

La xarxa social és aquell entreteixit format per les relacions socials que, en els diferents àmbits de vida i amb diferents graus de rellevància, vinculen un subjecte amb uns altres.

La xarxa social es configura com un procés permanent de construcció individual i col·lectiva. Els seus efectes sobre la salut i el benestar de les persones són significatius i provats.

Quadre 5 mapa de xarxa (Sluzki, C., pàgina 44)



Les xarxes socials

Les relacions constitutives de la xarxa social contribueixen a l'absència d'aïllament i a l'existència d'un adequat nivell d'integració social.

La xarxa social proporciona el marc estructural a partir de com el suport social pot ser accessible.

No solament compleixen funcions positives per a la persona, sinó que també poden ser font de conflicte i problemes.

Les xarxes socials

El coneixement de les xarxes socials existeix, funciona i evoluciona a cada moment. De tal forma és bàsic analitzar la gamma de relacions constitutives de les xarxes socials, els seus patrons estructurals i els efectes que produeixen aquestes relacions.

Tot allò **suposa** un estudi de les característiques estructurals (grandària, densitat, dispersió geogràfica, etc.) i de les característiques d'interacció (contingut, multiplicitat, reciprocitat, variables temporals, homogeneïtat, etc.).

Les xarxes socials

L'objectiu és superar una visió individualista en què les relacions s'estableixen només entre individus, sense considerar que aquests formen part de grups, més o menys, organitzats i entrellaçats amb estratègies i finalitats comunes.

La xarxa social és un univers col·lectiu en el qual les persones, per mitjà dels vincles amb uns altres, tenen la possibilitat de compartir i intercanviar les seues experiències vitals i les seues lectures sobre la realitat, i inventen conjuntament narratives noves.

Les xarxes i el suport social

- El **suport social** és aquell intercanvi real entre individus a partir de les relacions socials, en el qual existeix per part del proveïdor de l'ajuda l'objectiu percebut d'incrementar el benestar del receptor.
- Paradoxalment, qui més necessita el suport social és qui més dificultats té per a accedir-hi. Açò succeeix per les característiques de les seues xarxes socials (pobresa, vulnerabilitat, conflictivitat, etc.).
- Des del treball social és com la comunitat és capaç de proveir a les persones que hi viuen mecanismes que els ajuden a afrontar aquelles demandes ambientals que els poden estar desbordant.

El **suport social** és el resultat de la interacció de quatre conjunts de **variables** que operen en diferents nivells:

1. Intrapersonal (models interns de representació del si mateix i dels altres).
2. Interpersonal (característiques de les xarxes en les quals les conductes de suport i els processos d'afrontament tenen lloc).
3. Situacional (successos o situacions als quals els participants en les relacions socials responen).
4. Macrosocial (posició en l'estructura social i pertinença a un grup social determinat).

El **suport social** pot exercir diferents **funcions** que freqüentment actuen de manera combinada:

1. Suport emocional.
2. Suport informacional o estratègic.
3. Suport material o instrumental.

Els membres de la **xarxa social** són proveïdors de diferents tipus d'ajuda.

El **suport social** és més fàcilment oferit i obtingut quan és proporcionat en resposta a successos normatius, és a dir, aquells que són experimentats per la majoria dels membres d'una organització social (matrimoni o jubilació).

És necessari **adequar el tipus de suport** oferit en el moment concret d'aquest esdeveniment.

Finalment, no hem de perdre de vista que perquè el suport social siga efectiu ha de ser percebut per la persona receptora.

Fonts de suport social:

1. La xarxa natural (família, amics, veïns, etc.).
2. Les organitzacions d'ajuda informal (organitzacions voluntàries i grups cívics i solidaris).
3. Els serveis d'ajuda formal (serveis i organitzacions professionalitzades d'ajuda).

Els professionals ens situem al final de la *línia d'ajuda*. El nostre rol professional es basa en:

- ❑ Descobrir els recursos naturals ja existents en la comunitat.
- ❑ Potenciar la seua utilització.
- ❑ Actuar com facilitadors dels grups i col·lectius que puguem arribar a assumir funcions de suport.

Estratègies (línia d'ajuda):

- ❖ Reforçar el suport de les xarxes naturals.
- ❖ Facilitar la connexió amb col·lectius voluntaris.
- ❖ Potenciar xarxes d'ajuda mútua (recurs informal de suport social molt importants en la intervenció social i que no sempre ha sigut suficientment explotat).
- ❖ Estimular personatges clau de l'entorn comunitari perquè donen suport o establir llaços entre els líders informals per a la millora dels serveis i la identificació de recursos.

L'avaluació del suport social en la comunitat és una tasca complexa perquè l'ajuda interpersonal es tracta d'un fenomen dinàmic, interactiu i que forma part de la vida quotidiana.

En funció d'aquesta avaluació, podrem plantejar aquelles **estratègies** que estimem més adequades i que, des d'una perspectiva ecològica, hauran de contemplar accions centrades en individus i en el context ambiental, i que cercaran incidir en dèficits de suport social que poden tenir a veure amb la seua quantitat, qualitat o nivell d'utilització.

Per ampliar informació

- Parcerisa, Úcar i Llena (2006): *10 Ideasclave. La acción comunitaria*. Barcelona: Graó.
- Navarro, S. (2004): *Redes sociales y construcción comunitaria. Creando (con) textos para una acción ecológica*. Madrid: CCS.

TEMA 1:

La intervenció social i la perspectiva de gènere en la intervenció social.

Les xarxes socials: sistemes de suport formal i informal

1.1. Concepte de xarxes socials

«Xarxes socials»: Utilitzem la conceptualització de xarxa social de Josepa Cucó: «...suposa una forma d'observar les relacions socials que permet traure a la llum una dimensió social intermèdia entre la relació i el sistema social. És una dimensió integrada pels vincles que uneixen les persones en la vida quotidiana (familiars i de parentiu, de veïnatge, d'amistat, de treball, etc.) i que reposa en l'intercanvi recíproc de missatges, béns i serveis» (Cucó, 2004: 133).

Es proposa un concepte de participació basat en la reciprocitat i en la «coparticipació», la qual es realitza a través de processos de reflexió, participació i el reconeixement de les xarxes socials significatives, amb l'establiment de relacions igualitàries.

Les xarxes socials i les associacions formals són estructures de mediació i, en aquest sentit, es considera oportuna la inclusió de la definició i les reflexions de Josepa Cucó sobre les estructures de mediació: «Aquestes, a més d'exercir de mediadores entre l'individu i els patrons d'experiència d'acció existents en la societat, permeten que els individus transporten els seus valors personals des de l'àmbit privat a unes altres esferes diferents de la societat». L'autora cita al seu torn Berger i Luckmann: «aplicant-los de tal manera que es transformen en una força que modela la resta de la societat». I segueix Cucó: «Segons aquests autors, allò que distingeix les institucions intermèdies de la resta d'institucions secundàries és que presenten les condicions adequades per a mitigar els aspectes negatius de la modernització (alienació, anomia) i, fins i tot, per a superar les crisis de sentit» (Cucó 2004: 117).

En aquest sentit, no podem deixar d'assenyalar les rellevants aportacions de **Bourdieu** respecte a la seua conceptualització de **capital social** com la suma dels recursos actuals i virtuals que resulten disponibles a un individu o a un grup per posseir una xarxa duradora de relacions de mútua vinculació recíproca amb uns altres i de mutu reconeixement. El terme de capital social també ens serveix per a referir-nos a les normes i xarxes que possibiliten a les persones actuar col·lectivament, és a dir, al valor col·lectiu de les xarxes socials. Així mateix ho definim com la quantitat i la qualitat de la vida associativa vinculada a les normes socials. No obstant això, el capital social també pot generar discriminació sobre individus o grups i pot tenir connotacions negatives, com en el cas de les màfies. El capital social mesura la sociabilitat d'un conjunt humà i aquells aspectes que permeten que progresse la col·laboració i l'ús, per part dels actors individuals, de les oportunitats que sorgeixen en aquestes relacions socials. Les tres fonts principals del capital social són: la confiança mútua, les normes efectives i les xarxes socials. Malgrat les possibles diferències en la forma de definir i mesurar aquests atributs, el capital social sempre apunta cap a aquells factors que ens

acosten com a éssers humans, i com aquest acostament es tradueix en oportunitats per a l'acció col·lectiva i el benestar del grup.

Per açò, les i els professionals que treballen amb aquestes xarxes requereixen un canvi d'actitud, ja que han de reconèixer els límits de la seua intervenció, al mateix temps que han de tenir la capacitat de promoure i activar el conjunt de recursos existents en un espai social. També requereix considerar els usuaris i les usuàries com a subjectes, ja que són subjectes amb capacitats i amb voluntat que poden dur a terme projectes, per la qual cosa constitueixen un recurs fonamental.

Per tot açò, amb la finalitat d'afegir esforços i dinamitzar complementaritats és necessària la promoció i articulació de processos que augmenten la comunicació entre els grups socials, les xarxes socials i les institucions portadores de recursos.

1.2. La perspectiva de gènere en la intervenció social

El concepte de gènere va ser encunyat l'any 1975 per l'antropòloga feminista Gayle Rubin i, des d'aquell moment, es convertí en una de les categories centrals del pensament feminista. En primer lloc, el concepte de gènere es refereix a l'existència d'una normativitat femenina i masculina edificada sobre el sexe com a fet anatòmic. I, en segon lloc, aquesta normativitat femenina reposa sobre un sistema social en el qual el gènere és un principi de jerarquització que assigna espais i distribueix recursos de manera diferenciada a homes i dones. Aquest sistema social ha sigut designat per la teoria feminista amb el terme *patriarcat*. I, finalment, el gènere s'ha convertit en un paràmetre científic indiscutible en les ciències socials.

En el cas del feminisme, que implica un pensament crític, els conceptes no solament il·luminen i expliquen la realitat social, també polititzen i transformen aquesta realitat. Com assenyala Celia Amorós, en feminisme conceptualitzar és polititzar, ja que l'eficàcia dels conceptes s'origina en la seua capacitat d'adonar-se de la realitat que anomena.

Per açò, per a comprendre adequadament el concepte de gènere cal subratllar que, després d'aquesta categoria, existeix un referent social: les dones que constitueixen la meitat de la humanitat. Aquestes suposen més de la meitat de la població amb problemes crònics d'exclusió, explotació econòmica i subordinació social. Per tant, mentre aquesta realitat existisca en l'actual societat global, la noció de gènere continuarà sent rendible per a les dones.

Per tant, com les existències individuals no s'expliquen per si mateixes, és necessari mostrar les estructures socials en les quals les persones estan inscrites per a entendre la seua significació individual.

I com el concepte de gènere s'encunya en els anys setanta, la història del feminisme no és una altra cosa que el lent descobriment que el gènere és una construcció cultural que revela la profunda desigualtat social entre homes i dones.

Si seguim la descripció realitzada per Cobo Bedia en el seu article «El gènere en les ciències socials», per a entendre el feminisme en tota la seua complexitat, tant en

la seua dimensió intel·lectual com social, no podem oblidar que la històrica opressió de les dones ha sigut justificada amb l'argument del seu caràcter natural. De totes les opressions que han existit en el passat i que existeixen en el present, cap d'elles ha tingut la marca de la naturalesa com l'ha tinguda la de les dones. El discurs de la inferioritat de les dones reposa sobre una ontologia diferent per a cada sexe, en la qual la diferència sexual és definida en clau d'inferioritat femenina i de superioritat masculina. El discurs de l'excel·lència subratlla, no obstant això, l'excel·lència moral de les dones respecte dels homes. La paradoxa d'aquest discurs és que l'excel·lència moral de les dones s'origina, precisament, en allò que les subordina: la seua assignació a l'espai domèstic i la seua separació de l'àmbit públic-polític.

No obstant això, apareix un altre discurs que Celia Amorós denomina memorial de greuges. Amorós adverteix sobre la necessitat de no inscriure aquest gènere en el discurs feminista, ja que no és el mateix la queixa que la vindicació. La queixa reposa sobre el malestar que produeixen els excessos de violència física i psíquica cap a les dones i la vindicació significa la deslegitimació del sistema de domini dels homes sobre les dones en les seues múltiples dimensions.

No obstant això, en el segle XVIII es produeix un punt d'inflexió en aquests discursos, ja que la idea d'igualtat es va anar construint lentament com el principi polític que articula les societats modernes i com el principi ètic que proposa la igualtat com un bé en si mateix i cap al qual han d'orientar-se les relacions socials. La idea d'igualtat reposa sobre la d'universalitat, que és un concepte central de la modernitat.

El paradigma de la igualtat és la resposta a la rígida societat estamental de la baixa edat mitjana, ja que defensa el mèrit i l'esforç individual, i obri el camí a la mobilitat social. Aquesta potent idea ètica i política immediatament és assumida per algunes dones en els seus discursos intel·lectuals i en les seues pràctiques polítiques. El resultat és la construcció d'un incipient feminisme que s'allunyarà de la queixa com a element central del memorial de greuges i assumirà la vindicació com la medul·la política bàsica del discurs feminista.

Gayle Rubin defineix un sistema de sexe-gènere com un conjunt de disposicions pel qual una societat transforma la sexualitat biològica en productes humans (Rubin, 1975). El trànsit de la sexualitat biològica a la sexualitat humana és el trànsit del sexe al gènere. Per açò, el sexe porta la marca de la biologia i el gènere, la marca de la cultura.

No obstant açò, Seyla Benhabib, partint d'aquesta categoria encunyada per Rubin, concreta i explicita el sistema de sexe/gènere d'aquesta manera: *«El sistema de sexe/gènere és la manera essencial, que no contingent, en què la realitat social s'organitza, es divideix simbòlicament i es viu experimentalment. Entenc sistemàticament de gènere/sexe la constitució simbòlica i la interpretació sociohistòrica de les diferències anatòmiques entre els sexes»* (Benhabib, 1990: 125).

En aquestes definicions, i molt particularment en la de Benhabib, es posa de manifest que el sistema gènere-sexe al·ludeix al fet que, en el cor de la societat, hi ha un mecanisme que distribueix els recursos (polítics, econòmics, culturals o

d'autoritat) en funció del gènere. Aquest mecanisme sobrecarrega de recursos als homes i priva d'aquests les dones: «*El gènere és un principi d'ordre, revela l'existència i els efectes d'una relació de poder, d'una diferència, d'una trobada desigual...*».

Des dels estudis de gènere i des de la teoria feminista s'ha criticat la idea que la singularitat anatòmica s'haja traduït en una subordinació social i política (Pateman, 1995). El concepte de gènere s'encunya per a explicar la dimensió social i política que s'ha construït sobre el sexe, és a dir, ser dona no significa només tenir un sexe femení sinó també significa una sèrie de prescripcions normatives i d'assignació d'espais socials asimètricament distribuïts.

D'aquesta manera, des del pensament feminista en els anys setanta, es va entendre que el sexe era una realitat anatòmica indiscutible i inqüestionable i el gènere, una construcció cultural prescriptiva que s'ha anat redefinint històricament en funció de la correlació de forces de les dones en les diferents societats en què el feminisme ha arrelat socialment i culturalment.

I és que **el gènere no és un concepte estàtic, sinó dinàmic**. La desigualtat de gènere i els seus mecanismes de reproducció no són estàtics ni immutables, es modifiquen històricament en funció de la capacitat de les dones per a articular-se com un subjecte col·lectiu i per a persuadir la societat de la justícia de les seues reivindicacions polítiques.

El gènere és, per tant, una de les construccions humanes bàsiques per a la reproducció de l'ordre social patriarcal. Totes les societats estan construïdes a partir de l'existència de dues normativitats generitzades: la masculina i la femenina. I sobre aquestes normativitats s'assenten les principals estructures de les societats patriarcales, entre elles la distinció d'allò públic i d'allò privat.

Perquè aquestes estructures es puguen reproduir històricament i que els gèneres no es desactiven com a estructures de dominació i de subordinació, cal crear subtils i vastos sistemes de legitimació.

Els arguments que legitimen brollen amb fluïdesa de la religió i de la filosofia, de la política i de la història. Més encara, no n'hi ha prou que els individus consideren com a desitjables i útils els trets bàsics de l'ordre social, sinó que és necessari que els consideren inevitables, parts de la universal «naturalesa de les coses». Per açò cal dotar a algunes realitats d'un estatus ontològic. Quan es dóna per descomptat que algunes d'aquestes realitats pertanyen a la «naturalesa de les coses» queden dotades d'una estabilitat i fermesa que flueix de fonts més poderoses que els mers esforços històrics dels éssers humans. (Berger, 1981: capítols 1 i 2).

El concepte de gènere, així com unes altres nocions encunyades per a adonar-se de la inferior posició social de les dones al llarg de la història, forma part d'un instrumental conceptual i d'un conjunt d'arguments construïts des de fa tres segles i que el seu objectiu ha sigut **posar de manifest la subordinació de les dones, explicar-ne les causes i elaborar accions polítiques orientades a desactivar els mecanismes d'aquesta discriminació**.

La teoria feminista s'ha configurat com un marc d'interpretació de la realitat que fa

visible el gènere com una estructura de poder. Celia Amorós ho explica així: «*En aquest sentit, pot dir-se que la teoria feminista constitueix un paradigma, un marc interpretatiu que determina la visibilitat i la constitució com a fets rellevants de fenòmens que no són pertinents ni significatius des d'unes altres orientacions de l'atenció*» (Amorós, 1998: 22).

El feminisme utilitza el gènere com un paràmetre científic que s'ha configurat en aquests últims trenta anys com una variable d'anàlisi que augmenta els límits de l'objectivitat científica. Per açò resulta de gran utilitat per a les ciències socials i, específicament, per a la intervenció social.

La irrupció d'aquesta variable en les ciències socials ha provocat canvis que ja semblen irreversibles. Encara així, el canvi fonamental que ha introduït té a veure amb la identificació entre coneixement masculí i civilització, en el sentit que el coneixement produït pels homes quasi en exclusiu s'ha percebut com un coneixement objectiu i no esbiaixat, com l'expressió de la nostra civilització.

El feminisme, en la seua dimensió de tradició intel·lectual, ha mostrat que el coneixement està situat històricament i que quan un col·lectiu social està absent com a subjecte i com a objecte de la recerca, a aquest coneixement li falta objectivitat científica i li sobra mistificació.

La introducció de l'enfocament feminista en les ciències socials ha tingut com a conseqüència la crisi dels seus paradigmes i la redefinició de moltes de les seues categories. Seyla Benhabib explica que quan les dones entren a formar part de les ciències socials, ja siga com a objecte de recerca o com investigadores, es trontollen els paradigmes establerts i es qüestiona la definició de l'àmbit d'objectes del paradigma de recerca, les seues unitats de mesura, els seus mètodes de verificació, la suposada neutralitat de la seua terminologia teòrica o les pretensions d'universalitat dels seus models i metàfores.

Per açò, tal i com assenyala Amorós, cal fer del feminisme un referent necessari si no es vol tenir una visió distorsionada del món.

A més d'açò, cal afegir que les investigadores i els investigadors, docents i professionals de l'àmbit de la **intervenció social, hem d'incorporar aquesta perspectiva si no volem errar en les nostres recerques i diagnòstics sobre la realitat social, i realitzar intervencions equivocades sobre les necessitats de les persones ateses que generen efectes negatius en els grups de persones amb les quals treballem.**

Per açò, des de l'enfocament de gènere en la intervenció social s'han d'assumir els objectius següents: en primer lloc, analitzar, reflexionar i reduir els efectes del sexisme en els usuaris i les usuàries dels serveis socials a través de la potenciació de l'autonomia i la capacitat de desenvolupament; en segon lloc, eliminar la discriminació subjacent en la pràctica professional investigant i incorporant els punts de vista de les dones; investigar i treballar els aspectes de gènere en la vida social quotidiana; considerar de manera diferenciada les seues necessitats i capacitats i els impactes de la discriminació en la situació de treball, pobresa, canvis familiars, etc.; distingir les vivències comunes i diferents entre les dones; obtenir un coneixement més científic de la realitat; parar esment a les polítiques discriminatòries i no caure en el parany del manteniment de rols, així com la

disminució de les actituds discriminatòries interioritzades, tant les pròpies com les alienes.

En els últims anys, des de determinades institucions internacionals i des d'algunes institucions governamentals s'ha estès el terme *gènere* com a sinònim de dones, de manera tal que a mesura que adquireix més popularitat aquest terme, amb la mateixa rapidesa i intensitat, perd visibilitat el vocable *feminisme*.

El problema sorgeix quan una categoria com la de gènere encunyada com una eina feminista amb l'objecte de fer visible una estructura de dominació s'intenta substituir pel paradigma feminista del qual forma part. El problema sorgeix quan se substitueix el tot per la part. I açò no és un error metodològic sinó polític, és més aviat una qüestió de metonímia política, ja que la substitució indiscriminada de feminisme per gènere produeix efectes no desitjats per a les dones perquè despolititza el feminisme

A més a més, la despolitització del feminisme afebleix les dones com a subjecte polític col·lectiu amb els consegüents efectes de pèrdua d'influència política i de capacitat de transformació social.

En aquest cas, el gènere es converteix en un eufemisme per a fer visible un marc d'interpretació de la realitat que ens mostra la societat en clau de sistema de dominació. D'aquesta manera, el neoliberalisme i el patriarcat ens introdueixen en el regne dels eufemismes substituïnt, per exemple, feminisme per gènere o igualtat, per equitat.

Aquesta desvinculació entre gènere i feminisme encobreix la pèrdua de la nostra memòria històrica, una història plena d'opressió però també de lluites polítiques. La memòria històrica és un instrument necessari en la construcció d'una subjectivitat política que tinga com a finalitat la irracionalització del sistema de domini patriarcal.

I és que la memòria històrica feminista implica una seriosa amenaça per a l'hegemonia masculina, perquè rearma ideològicament les dones i introdueix en la vida pública i política un principi permanent de sospita sobre la distribució dels recursos i l'apropiació del poder per part dels homes.

La història sempre dóna legitimitat a qui té un passat polític tan positiu, en termes morals i polítics, com ho té el feminisme. I és necessari reconèixer que el feminisme és el moviment social de la modernitat que més ha eixamplat els drets civils, polítics i socials de la humanitat.

1.3. La participació com a element necessari per al canvi. La participació amb perspectiva de gènere

La perspectiva de la interseccionalitat cobra cada vegada més importància com a estratègia per a fer front a les desigualtats entre dones i homes. Com es va parlar en la Conferència Beijing + 15, es tracta d'una estratègia en etapa de desenvolupament incipient que té un caràcter fonamentalment proactiu i que **tracta les desigualtats estructurals enfront d'allò individual**. D'acord amb AWID (2004), «l'anàlisi interseccional té com a objectiu revelar les variades

identitats, exposar els diferents tipus de discriminació i desavantatges que es donen com a conseqüència de la combinació d'identitats (experiències substantivament diferents en funció de múltiples pertinences: classe, gènere, ètnia, discapacitat)». En els nostres barris conviuen dones valencianes, d'unes altres ciutats i d'uns altres països, amb diverses cultures, creences, religions, de diferents ètnies, classes socials, nacionalitats, edats i graus de (dis)capacitat i, per tant, les seues experiències i vivències no són les mateixes. La diversitat i el canvi constant tenen un paper fonamental en la societat, per tant, l'aplicació d'aquesta perspectiva per la igualtat de gènere és important.

En relació amb la **metodologia participativa i comunitària**, per exemple, el treball dels agents i de les agents d'igualtat és principalment una tasca de promoció col·lectiva de la igualtat. Es tracta d'una persona que mobilitza, dinamitza i impulsa processos en què la ciutadania, especialment les dones, siguen les protagonistes. Si bé aquest fet sol estar clar en la teoria, la pràctica a vegades pot acabar en activitats de caràcter assistencial. Actuant en allò local podem canviar allò global, incloent allò micro en allò macro. Per tant, **la participació de la ciutadania és essencial**.

Com afirma Benach (Benach, 2008: 89-90), l'espai públic és un lloc on no està reservat el dret d'admissió. Els espais públics són «*espais de tensions, por i conflicte, però també de noves formes de sociabilitat, de creació de possibilitats i de construcció de noves identitats no excloents*». Més enllà dels discursos politicoinstitucionals, és en els barris on la vida quotidiana es desenvolupa, on es posa cara a les persones, on es donen els contactes i on es pot innovar.

Actualment, en molts barris conviuen persones de diferents orígens, creences religioses, cultures, llengües, edats, estatus, classe, que podrien representar una fracció del món continguda en uns quants blocs d'edificis. A través de les **metodologies participatives es fomenta el contacte i coneixement de les persones del barri**, la qual cosa fa sentir partícips cadascuna d'elles en les qüestions importants del seu entorn.

Malgrat que cada entorn cultural té les seues pròpies característiques, **la discriminació de gènere és un fenomen mundial i es considera que la participació a nivell local pot fomentar aquestes importants aliances de les quals sempre parlen els moviments feministes**. En aquest sentit, el terme *glocalització* (barreja entre allò global i allò local), definit per Berbel (Berbel, 2009: 76) com la «**capacitat i voluntat de les persones i organitzacions de pensar globalment i actuar localment**». És a dir, en aquest context de globalització és necessari tenir en compte les tendències globals, saber que allò que fem afecta i es veu afectat per molts factors a nivell macrosocial, però al mateix temps no deixar d'actuar a petita escala.

En *Réflexions sur les alliances féministes transnationales*, Baccheta (2010) descriu els diferents **tipus de solidaritats que es poden donar entre les dones**, des de les aliances tipus dominants on unes dones són «alliberades i superiors» mentre que unes altres són «víctimes i inferiors», fins a les aliances feministes transnacionals, que poden ser formades per diferents posicionaments del subjecte. En aquest sentit, les que em semblen més interessants per a la promoció de la

igualtat a nivell local des d'una perspectiva interseccional són les **aliances** transposicionals **intra locals**, és a dir, entre dones d'un mateix lloc sobre la base de posicionaments molt diferents que convergeixen en una configuració constructiva que dóna lloc a una col·lectivitat que les reforça a totes. L'autora posa com a exemple el LDR *-Groupe lesbien contre la discrimination et la racisme-* on les aliances transposicionals (raça, classe, gènere, creences, sexualitat, origen) es fan possibles gràcies a una *«poètica afectiva activa de reconeixement mutu (...) i un activisme polític que prenen molt seriosament l'inseparable del gènere, la «raça» - racisme i la sexualitat»* (Baccheta, 2010: 269). En paraules de Baccheta mateix (Baccheta, 2010: 271): *«seria molt important que tots els subjectes que volgueren aliances pogueren reconèixer-se a si mateixos i mútuament, no com a entitats fixes resumides en el seu posicionament del moment o dotades d'actituds eternes, sinó com a subjectes complexos en procés».*

Benach (Benach, 2008: 95) assenyala l'espai públic local com «intersticis», com a espais de creació d'aquesta nova noció d'«hibridació» definida per ella mateixa com *«una noció més oberta de cultura (...) [que] tendeix a trencar fronteres, no s'adhereix a la idea del melting-pot ni del patchwork cultural, sinó que contempla les diferències culturals com si es relacionaren per a produir alguna cosa completament nova».* D'aquesta manera, **la participació conjunta de les dones del barri representades en tota la seua diversitat, treballant juntes per un bé comú -els seus drets i la seua llibertat-, pot donar lloc a la destrucció de prejudicis i estereotips sobre «les altres» i a la construcció d'un «nosaltres», i promoure processos creatius de redefinició de nosaltres mateixes.** La perspectiva interseccional i la participació són dues fórmules que es complementen per a evitar les identitats tancades i estàtiques, moltes vegades imposades des de fora i, a més a més, que fomenten la producció de noves identitats híbrides a través de contactes i intercanvis.

Paleo i Solsona (Paleo i Solsona, 2009: 235), **la participació fa que les persones s'impliquen més en el projecte i tinguen més capacitat de mobilització: «una ciutadania que s'apropia del projecte contribueix a millorar el seu impacte».** A més a més, **el procés de participació és l'inici per a l'apoderament de les dones** que, en moltes ocasions, no han sigut educades en participació política. Participar suposa, per tant, reflexionar a nivell individual i col·lectiu, aprendre coneixements i tècniques de participació i influència social i prendre consciència del seu propi poder.

En conclusió, **treballar amb una metodologia participativa permet donar veu a les dones mateix perquè expliquen les seues experiències i les seues demandes.**

BIBLIOGRAFIA

Baccheta, Paola (2010): «Réflexions sur les alliances féministes transnationales», en J. Falquet i altres (dir.): *Le sexe de la mondialisation. Genre, classe, race et nouvelle division du travail*. París: Presses de Sciences Po. Cap. 16, p. 259-273.

Benach, Núria (2008): «Espacios urbanos para transgredir las diferencias», en R. Tello i altres (eds.): *Intersticios. Contactos interculturales, género y dinámicas identitarias en Barcelona*. Barcelona: Bellaterra. Cap. 3, p. 89-97.

Paleo, Natàlia i Solsona, Gloria (2009): «La Llei de Barris: una oportunitat per avançar en la transversalitat de gènere i la participació de les dones. El cas del barri del Congost de Granollers» en M. de la Fuente Vázquez i M. Freixanet Mateu (coords.): *Polítiques de gènere i participació ciutadana al món local*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials. P. 217-254.

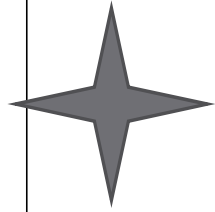
INTERVENCIÓ GRUPAL I COMUNITÀRIA

TEMA 2

Prof. Elena Mut Montalvà



ÍNDEX



2.1. Concepte i tipus de treball amb grups

2.2. L'entrada del/de la professional en l'espai social d'intervenció: la immersió. Conèixer i contactar, la monografia comunitària

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

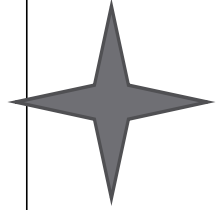
2.4. El treball amb grups de la comunitat. La intervenció en grup



**2.1. Concepte i tipus de treball
amb grups**

**2.1. Concepte i tipus de treball
amb grups**

2.1. Concepte i tipus de treball amb grups

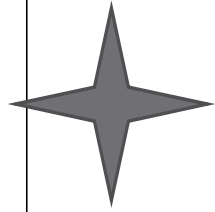


QUÈ ÉS EL TREBALL SOCIAL AMB GRUPS?

(Simone Paré) «És un mètode que ajuda els individus i els grups a augmentar les seues capacitats de funcionament social a través d'experiències en grup. La seua finalitat és permetre'ls fer front millor als seus problemes com a persones, com a grup o com a comunitat. Es dirigeix tant a malalts com a gent pertorbada o a persones que són capaces de funcionar normalment» (De Robertis i Pascal, 1994: 11-12).

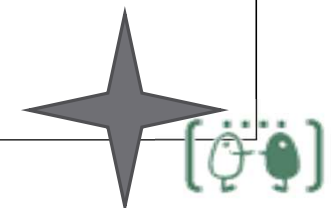


2.1. Concepte i tipus de treball amb grups



FONAMENTS DEL TREBALL SOCIAL AMB GRUPS (Hélène Massa)

- ❑ El model de tractament social. Centrat sobre cada membre del grup té com a finalitat ajudar les persones a superar i a fer front als seus problemes personals, familiars i col·lectius.
- ❑ El model de finalitats socials. Focalitzat en el grup com a microorganització. La finalitat és realitzar accions destinades a la millora dels problemes col·lectius, del marc de vida, de categories de població (relacionat amb treball comunitari).



2.1. Concepte i tipus de treball amb grups

GRUP

DEFINICIÓ

Conjunt de coses; conjunt de persones o de coses que tenen un caràcter comú; reunió de diverses persones en un mateix lloc.



2.1. Concepte i tipus de treball amb grups



GRUP

Psicòlegs i psicòlogues, sociòlegs i sociòlogues aporten: la qualitat de les relacions i de les influències recíproques entre els membres del grup.

Un grup està format per almenys dues persones que comparteixen normes, valors i rols socials.



GRUP

La definició més completa (de G. Gurvitch):

«El grup és una unitat col·lectiva real, però parcial, directament observable i fundada en actituds col·lectives contínues i actives, que té una tasca comuna que ha de realitzar; unitat d'actituds, de tasques i de conductes que constitueix un quadre social amb una estructura tendent a una cohesió relativa de manifestacions de la sociabilitat»».



2.1. Concepte i tipus de treball amb grups

GRUP

GRUP

Conjunt d'individus (col·lectiu) i unitat al mateix temps: el grup és quelcom més que la suma dels membres que la componen.

Unitat col·lectiva parcial

S'insereix en la realitat de la societat global de la qual forma part.

Les actituds col·lectives contínues i actives

Permeten la constitució de models, signes, regles, símbols, idees, valors i fan evolucionar i modificar els de la societat global.

El grup

Exerceix una força unificadora que tendeix cap a la cohesió.



**2.2. L'entrada del/de la professional
en l'espai social d'intervenció**

**2.2. L'entrada del/de la professional en l'espai social
d'intervenció**

**2.2. L'entrada del/de la professional
en l'espai social d'intervenció**

Coneixement



Relacions



2.2. L'entrada del/de la professional en l'espai social d'intervenció

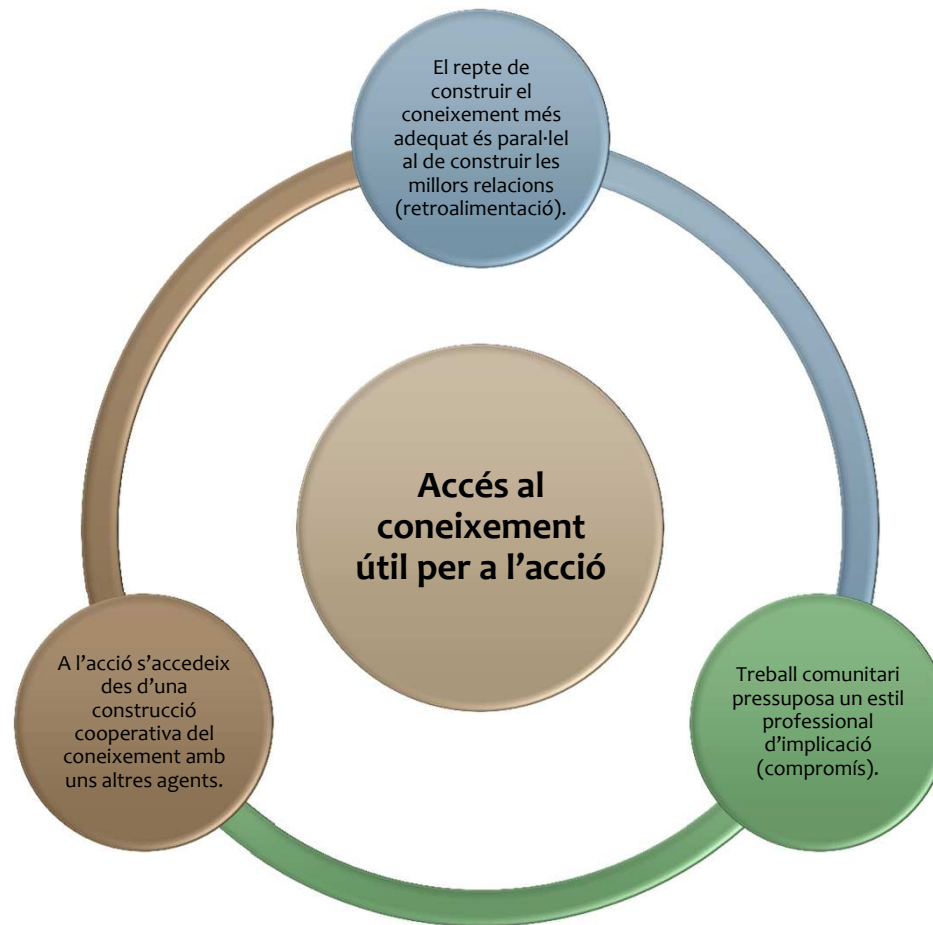
Entrada: operacions en les quals se sustenten els coneixements i les relacions que ens permetran iniciar el procés organitzatiu i l'acció comunitària.

1a FASE. IMMERSIÓ: immersió en l'espai social en el qual intervenir. Conèixer les característiques del coneixement per a la intervenció col·lectiva i les condicions de la seua construcció.



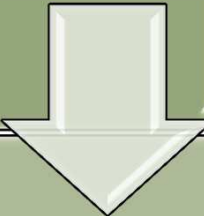
2.2. L'entrada del/de la professional en l'espai social d'intervenció

La Intervenció social, la construcció de coneixement i l'establiment de relacions d'assistència no es poden dissociar.

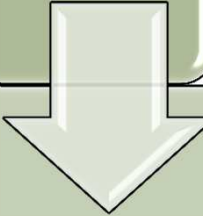


2a FASE: FER I CONÈIXER

Contactar amb tota classe de persones i conèixer-les. És útil per a conèixer noves idees i noves maneres d'interpretar els problemes.



Descobrir líders naturals d'un espai social. Són persones influents i la seua opinió compta amb el respecte i l'adhesió d'unes altres persones pel seu coneixement, saber fer o dedicació.



Treballar al costat d'ells i d'elles, servir-se de la seua capacitat per a comunicar amb els seus cercles d'influència i desenvolupar el seu lideratge entorn de l'acció comunitària.

El lloc del treball comunitari presenta múltiples interseccions:

el més o menys culte,

el coneixement vulgar i el científic,

el professional i el polític,

el fet de l'activisme i d'allò que és reflexiu,

les coses administratives i les creatives,

allò que és planificat i allò que és oportunista,

la cosa integrada i la cosa marginal,

la distància i la implicació,

allò que és utòpic i allò que és possible.



2.2. L'entrada del/de la professional en l'espai social d'intervenció

Es tracta d'una posició pont, de mediació, «d'ambigüitat sociològica» i d'ambivalència. Malgrat açò, no és una posició problemàtica, sinó que està plena de possibilitats i és apropiada per a fenòmens com ara la marginació-integració, exclusió-inserció.



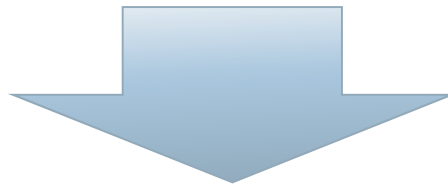
Conclusions de l'epistemologia de la implicació:

- ✓ Comprendre que la implicació és una posició de potencialitat i no un obstacle al coneixement.
- ✓ Apreciar la fase de coneixement com una immersió en la realitat.
- ✓ Apreciar que les interaccions i relacions amb uns altres són coneixements operatius per a una disciplina de l'acció.
- ✓ Convertir la intervenció en oportunitat de construir coneixement i viceversa, convertir la construcció de coneixement en intervenció.
- ✓ Apreciar el valor dels coneixements i de la interpretació dels altres i de la connexió que es pot establir entre ells.



**2a FASE: Sincronitzar el fer i el conèixer: conèixer establint
contactes, presentar-se escoltant.**

- Prioritats: **Establir contactes** (clau per a una bona pràctica).
- El suport i l'ajuda activa de com més persones millor.
- Des del principi cal treballar per a guanyar-se la voluntat favorable de les persones respecte a la seua causa.



- Guanyar-se l'acceptació de moltes persones.
- Rol del treballador i la treballadora comunitaris: han de construir bones relacions i deixar de ser una persona estranya.



Estratègia de coneixement i establiment de contactes.

Què fer	Perquè fer-ho
Presentar-se als grups locals	Trencar barreres psicològiques. Trobar líders, associacions, xarxes informals: començar a conèixer necessitats, problemes, recursos, etc. Acceptar.
Presentar-se a les institucions del barri	Activitat necessària i de respecte. Bona tàctica per a presentar-se a polítics i tècnics. Explicar el programa i mètode de treball. És necessari que es convertisquen en aliats.
Presentar el teu treball en la institució	És una prioritat guanyar-se la institució. Parlar amb responsables i ser conscient dels límits del treball. Donar-se a conèixer ràpidament. Presentar-se a tothom.

Dades per a construir una aproximació al barri (I).

LA HISTÒRIA	Realitzar consulta bibliogràfica i/o recollir història oral mitjançant entrevistes. Límits administratius i naturals.
L'ENTORN FÍSIC	Espais verds. Vies de comunicació i les seues conseqüències: volum circulació. Tipus de sòl: industrial, comercial, residencial. Les zones de recreació. Estat de conservació del barri (vandalisme).
ELS HABITANTS	Dades demogràfiques: edat, sexe, llocs de procedència, formació, densitat, etc. Condicions d'habitatge/situació d'ocupació. Dades del sistema de serveis socials (menjadors escolars, beques, absentisme, etc.). Percepcions del barri per part dels seus habitants (problemes, recursos, associacions, institucions, personalitats locals, etc.). Xarxes locals de relació (famílies, veïnatge, contactes, etc.). Tradicions que governen la interacció social i la participació.

Dades per a construir una aproximació al barri (II).

**LES ESTRUCTURES
COL·LECTIVES**

Serveis: públics, privats, educació, salut, govern local, judicials.
Naturalesa, extensió, personal, objectius, finançament, impactes locals.
Regidors, persones públiques.
Empreses i activitats econòmiques en el barri.
Estructura industrial. Ocupació, salaris.
Grups religiosos i la seua contribució a la vida local.
Sindicats, partits polítics, agents empresarials.
Les administracions i els responsables.
Grups locals i estructures col·lectives.
Grups no formals. Importància social (colles de joves, grups de dones, etc.).

**MITJANS DE COMUNICACIÓ
I DIFUSIÓ. INFORMACIÓ EN
EL BARRI**

Mitjans de comunicació en el barri (formals i informals).
Forma de difusió de les informacions, circuits d'influència, etc.

Dades per a construir una aproximació al barri (III).

**PERSONES AMB PODER I
LIDERATGE**

Líders: persones capaces d'interpretar i representar interessos i necessitats col·lectives i actuar pel grup.
Dirigents: triats pel grup, associació o organisme.
Responsables per a dirigir o representar organismes, serveis, entitats públiques, etc.

PUNTS DE TROBADA

On es reuneix la gent de manera espontània.
Punts de trobada formals i informals per relacionar-se.

3a FASE: DELIMITAR L'ESPAI SOCIAL

- ❖ Context politicoinstitucional.

4a FASE: L'APROXIMACIÓ AL BARRI. MONOGRAFIA GENERAL DEL BARRI.

Les **fonts** de procedència de les dades i informacions seran diversificades:

- ❑ Recollida de dades secundàries i dades documentals (cens, informes, plànols).
- ❑ Recollida d'informació mitjançant entrevista en profunditat oberta o semiestructurada d'informants clau.
- ❑ Recollida d'informació mitjançant realització de trobades col·lectives.
- ❑ Recollida de dades mitjançant observació directa (visites a institucions, observació de determinats espais, reunions, etc.).
- ❑ Recollida de dades mitjançant la realització d'enquestes (descobrir necessitats i excusa per a parlar amb veïns i veïnes).
- ❑ Evitar l'error de la recollida desproporcionada d'informació: construir solament un coneixement útil per a l'acció.



5a FASE: LA INTERPRETACIÓ DE CARA A L'ACCIÓ. EL DIAGNÒSTIC PROFESSIONAL

El treballador i la treballadora comunitària han de convertir-se en un referent respecte al coneixement del barri (serà d'utilitat en les seues relacions futures).

Activitat professional adequada és una recollida de dades necessària per a la construcció d'un bon coneixement (defensar intervencions, plans, pressupostos per a difondre entre el veïnat i estendre la consciència sobre problemàtiques).



Productes d'aproximació al barri: registres i documents.

BANC DE DADES	Agrupament ordenat de les dades (institucionals, associatives, de recursos), plànols d'equipament, etc. Instruments per a socialitzar la informació sobre els recursos existents: comunitari, la guia de recursos. Etc.
DIAGNÒSTIC GENERAL DEL BARRI	Document de presentació del barri, de divulgació, etc.
DIAGNÒSTICS TEMÀTICS O SECTORIALS	Documents de treball que reordenen les dades per a adonar-se d'una problemàtica específica o sectorial.

**2.3. El diagnòstic, el projecte
i l'acció col·lectiva**

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El diagnòstic

En la intervenció social, els coneixements s'integren en una forma d'interpretació específica de cara a l'acció = diagnòstic.

El diagnòstic és la culminació del coneixement útil per a la intervenció i el punt de partida per a l'acció.



2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

Aspectes que ha d'incloure el diagnòstic (I).

OPERACIÓ	EN QUÈ CONSISTEIX L'OPERACIÓ?
Descriure els problemes i presentar la seua naturalesa.	Descriure els factors positius i els negatius (problemes i limitacions). Citar textualment les opinions de les persones, per a comprendre els seus punts de vista i la seua manera de qüestionar situacions. El poder del llenguatge revela els sentiments: identitat o confiança, impotència, resignació, apatia, etc.
Definir/delimitar els problemes detectats.	Respondre a preguntes: Per què es consideren problemes? Quins són els seus efectes? Quines són les seues dimensions? Quantes persones hi estan afectades directament o indirectament? Com influeix i determina diversos aspectes de la seua vida? Establir les dimensions d'un problema amb dades quantitatives i amb informació de la manera en què les persones ho viuen?, etc.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

- Aspectes que ha d'incloure el diagnòstic (II).

OPERACIÓ	EN QUÈ CONSISTEIX L'OPERACIÓ?
Intentar explicar	Enunciar els factors que contribueixen a produir o reproduir els problemes. Establir hipòtesis explicatives sobre els aspectes que interaccionen en una situació. Reflexionar sobre factors fonamentals i com van sorgir. Identificar les interaccions socials que contribueixen a la marginació. Elaborar una explicació singular de la situació col·lectiva que pretenem abordar. Repte: comprendre i tractar la singularitat en cada situació dels fenòmens socials generals. Les problemàtiques tenen dues dimensions: a) problemàtiques externes: afecten les condicions de vida o de convivència; b) deficiències d'intervenció institucional o professional.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

- Aspectes que ha d'incloure el diagnòstic (III).

OPERACIÓ	EN QUÈ CONSISTEIX L'OPERACIÓ?
Fixar la possibilitat d'emprendre una acció.	Les hipòtesis influiran en l'elecció de les solucions. Els professionals hem de preguntar-nos per situacions socials alternatives i identificar una acció. S'ha de distingir entre els actors: pobladors/es, institucions, associacions, grups locals, etc.

Aspectes que ha d'incloure el diagnòstic (IV).

OPERACIÓ	EN QUÈ CONSISTEIX L'OPERACIÓ?
Fixar els objectius de la intervenció.	El professional fixarà els objectius i les prioritats en la intervenció professional que consisteix a: a) Escollir un lloc, col·lectiu o problema particular. b) Decidir el treball que cal realitzar per a establir noves estructures col·lectives. c) Establir les prioritats considerant els recursos de la institució en la qual treballa, la seua experiència, les seues competències, els seus valors i preferències, etc.

Diagnòstic col·lectiu.

1. Convertir les operacions del procediment professional en oportunitat d'acció de les poblacions.
 - Els no professionals poden implicar-se en l'acció comunitària.
 - Treball comunitari: dotar de mitjans i d'activitats perquè la gent pugui apropiarse de coneixements i destreses professionals per a incrementar les seues possibilitats d'autodeterminació.
 - Educació: és una de les dimensions en les quals el treball comunitari pot tenir importants efectes convertint el procediment en oportunitat d'acció, desenvolupant en els participants aprenentatges útils per a l'acció (maneres de fer i mètodes útils per a la resolució de futurs problemes).



2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

Professionals: actitud de pedagogia renovada.

No tancar-se en els sabers tècnics, sinó posar-los a la disposició de les persones, evitant així el monopoli de coneixements.

Comprendre que *«el saber només serveix per a donar-lo. Mestre és qui no té cap interès cultural quan està sol»*.



2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

Professionals: actitud de pedagogia renovada.

Rol professional: oferir els mitjans als habitants per a defensar els seus punts de vista en igualtat d'oportunitats amb els altres actors.

Superar la tecnocràcia i els límits de la democràcia representativa i l'esquema demanda/resposta.

Les noves formes d'acció pública, grups, organitzacions: llocs per a iniciar-se en la democràcia participativa i per a formar-se.





2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

1. «La lògica de la democràcia participativa es recolza en el desenvolupament personal i col·lectiu de les i els habitants. Cada persona és un recurs per a l'altre. Es tracta d'un procés d'aprenentatge.»
2. Es tracta d'assumir que la construcció del coneixement és un acte col·lectiu en el qual s'impliquen tots els subjectes, la base dels quals és una relació de diàleg entorn dels problemes: investigació, interpretació, elaboració del projecte, acció i reflexió sobre l'acció.
3. La millor manera d'aprendre és experimentant noves formes de relació: «la manera d'entrenar-se i preparar-se per a formes de vida de cooperació i llibertat és vivint lliurement i cooperativament... és inútil pensar que una intervenció autoritària des de l'exterior pugui afegir a l'individu res més que una creua fràgil i sense durada». Aprendre de la pròpia pràctica: construir solucions conjuntes.



2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

Diagnòstic comú i investigació participativa.

- ❑ L'acció col·lectiva té com a eix el desenvolupament d'un projecte comú que fa front a un conjunt de necessitats fent efectives les potencialitats existents en un espai social determinat.
- ❑ Oportunitat de debat i d'acció conjunta.
- ❑ Construir un diagnòstic col·lectiu mitjançant el desenvolupament d'una investigació participativa: estratègia adequada per al projecte comú i un pretext per a desenvolupar la mobilització primerenca:
 - El grup necessita una interpretació pròpia de les situacions.
 - Necessita acció i mobilització que doten de sentit i d'utilitat.
 - L'organització necessita motius d'acció-mobilització.



2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

Diagnòstic comú i investigació participativa.

- ❑ Caràcter dinàmic: la construcció d'un diagnòstic col·lectiu és una operació al servei de processos organitzatius i un pretext per a iniciar-los (acció col·lectiva amb intercanvi entre persones expertes —investigadors socials— i no expertes —població).

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

Diagnòstic comú i investigació participativa.

- ❑ Generar coneixement útil (definir necessitats i potencialitats) i comprovar la utilitat d'aquests coneixements mitjançant la promoció d'accions de canvi: pretextos per a l'acció col·lectiva.

Investigacions participatives vàlides intergrupals → Organitzacions
→ Grups simples

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

Diagnòstic comú i investigació participativa.

La **participació** permet convertir la pluralitat de punts de vista en una oportunitat per a construir interpretacions més completes i ajustades (s'atenuen les distorsions cognitives).

La presència d'actors de diversos universos socials diferents amb les seues representacions (ideologia), vocabulari (llenguatge) i les seues lògiques específiques dóna lloc a incomprensions que assenyalen els obstacles. Aquesta situació de dissonància lligada al desconeixement de l'altre dóna lloc a través d'interaccions a la reorganització de les percepcions de tots els participants.

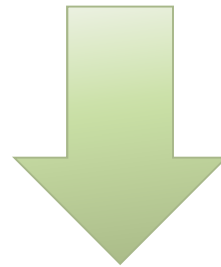


Permet reprendre la comunicació.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

Diagnòstic comú i investigació participativa.

La **informació** més completa
permet un millor coneixement de l'altre.



Contribueix a reduir distorsions (prejudicis) amb efecte
d'incrementar les possibilitats de percebre cada categoria social
en totes les seues dimensions, límits i potencialitats.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

Grup d'investigació i acció participativa - COMPOSICIÓ

Equip mixt (investigadors/es-veïns/es).

CARACTERÍSTIQUES

Equip estable treball.
Identitat de grup.
Subjecte/objecte de la investigació.

PARTICIPACIÓ

Font informació.
Autoformació.
Anàlisi i diagnòstic.
Elaboració de propostes.

Comissió de SEGUIMENT

Representants.
Administració.
Promotors de la investigació.
Associacions.
Grups d'investigació i acció participativa.

CARACTERÍSTIQUES

Equip estable, baixa periodicitat.
Participació activa en la supervisió i seguiment.

PARTICIPACIÓ

Sessions informatives al final de cada fase.
Discussió de diagnòstic i negació de propostes.

GRUPS DE TREBALL

Alt compromís i responsabilitat.
Més probabilitat d'implicar-se en l'acció.

DINÀMIQUES

Tempesta d'idees.
Sociogrames.
Role playing.

PAPER PROFESSIONAL

Animació.
Formació.
Informació-orientació.
Resolució conflictes.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

Beneficis de la implicació de diversos actors.



Debat de la pluralitat:



incertesa

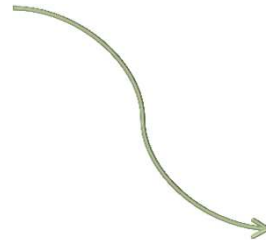


operativitat



2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

La implicació no comporta falta de rigor.



Tot el contrari:
significa un increment de les seues **destreses en la tecnologia de
la participació.**

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

Participació no és només un problema dels drets de les
persones,



és la millor opció per a adequar
**solucions de qualitat a la
situació concreta i complexa.**

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El principal **objectiu** del diagnòstic és:

- ❑ Brindar un millor coneixement sobre els problemes que es pretenen solucionar amb l'execució dels programes o projectes socials donant informació fiable sobre: la seua magnitud i les seues característiques, i els factors que influeixen en els problemes.

La principal **utilitat** és:

- ❑ Justificar i fonamentar les accions programades, així com focalitzar-les i dimensionar-les.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El **diagnòstic** servirà per a:

- corregir,
- precisar i
- fonamentar



el coneixement previ, les hipòtesis
i les conseqüents accions que es proposen.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El **diagnòstic** ha de tenir un:

—*component descriptiu* (com són i/o succeeixen les coses en una determinada situació) i un

—*component explicatiu* (quines són les causes o factors condicionants perquè en aquesta situació les coses siguen i/o succeïsquen d'aquesta manera).

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

- El **diagnòstic** constitueix un retall de la realitat, ja que enfoca la mirada cap a un determinat tipus de problemes i/o segments poblacionals.

Per exemple: en un programa de formació laboral per a adolescents, el diagnòstic desenvoluparà amb més detall els aspectes relacionats amb l'educació/formació i el mercat laboral, i farà més succints uns altres aspectes com salut, recreació o hàbitat.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El **diagnòstic** és el primer pas:

- ❑ del procés de planificació/programació,
- ❑ de l'avaluació contínua: avaluació diagnòstica.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

Un diagnòstic ha de ser **comunicable** perquè pugui convertir-se en una eina que es pugui col·locar de manera rellevant en l'agenda pública i en les polítiques governamentals.

ACLARIMENTS:

1. Utilitat del diagnòstic:

▶ permet fonamentar i dissenyar millor les activitats
▶ i plantejar més correctament els recursos
necessaris.

2. L'elaboració del diagnòstic no ha de demorar les accions.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El procés de realització d'un diagnòstic participatiu.

Utilitats del diagnòstic participatiu:

1. Permet identificar el desenvolupament històric de la comunitat.
2. Possibilita identificar els problemes i les necessitats més rellevants i actuar amb coneixement ple sobre aquesta realitat.
3. Contribueix a motivar la comunitat a identificar la seua realitat i a guanyar nivells de consciència sobre el seu paper transformador.
4. Es constitueix en un procés d'aprenentatge col·lectiu a partir del diàleg.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El procés de realització d'un diagnòstic participatiu.

Utilitats del diagnòstic participatiu:

5. Promou els nivells de comunicació i participació de la comunitat.
6. Permet desconcentrar poder i que la comunitat s'apodere.
7. Genera autonomia per a millorar condicions socials.
8. Ajuda a cohesionar la comunitat per a actuar col·lectivament.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El procés de realització d'un diagnòstic participatiu.

El **diagnòstic participatiu** es realitza en un **àmbit territorial** definit:

- barrial (conjunt de barris),
- municipal,
- o provincial.

Es requereix transitar un **procés gradual i interactiu**, on diversos actors socials brinden, recullen, recopilen, discuteixen i analitzen la informació necessària.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El procés de realització d'un diagnòstic participatiu.

Aquest procés tindrà **efectes** importants:

- ❑ Les i els actors que intervenen en la seua elaboració es mostraran interessats i compromesos en el posterior procés d'execució de les activitats, i brindaran la viabilitat al projecte/programa.
- ❑ Els programes s'enriqueixen per la informació, el coneixement i l'experiència d'un nombre important de persones involucrades. Tenen més probabilitat de correspondència amb les necessitats reals de la població.
- ❑ Quan se substitueix la passivitat per la participació, es dóna a les i els actors intervinents l'oportunitat d'ampliar els seus coneixements i perfeccionar les seues competències. És un **espai d'aprenentatge**.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El procés de realització d'un diagnòstic participatiu.

Ha de recollir-se **informació estadística i documental**, així com **informació primària**.

Per exemple: a través de tallers grupals, petites enquestes, censos del barri, etc.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El procés de realització d'un diagnòstic participatiu.

Dos **moments bàsics** en l'elaboració del projecte local participatiu:

1. De *caràcter intersectorial i multidisciplinari*, realitzat per professionals i tècnics, que recopilen i analitzen la informació.
2. De *caràcter multiactoral*, consistent en la recerca d'informació primària i complementària de l'anterior.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El procés de realització d'un diagnòstic participatiu.

Primer moment: de *caràcter intersectorial i multidisciplinari*.

És aconsellable formar des de l'inici un **equip tècnic coordinat** per un referent local o provincial en la temàtica específica que abordarà el diagnòstic, amb ampli reconeixement i legitimitat.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El procés de realització d'un diagnòstic participatiu.

Primer moment: de *caràcter intersectorial i multidisciplinari*.

Aquest equip tindrà com a responsabilitat



complir amb allò assenyalat per al primer moment del procés: l'elaboració del document base que sistematitze la informació secundària existent.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El procés de realització d'un diagnòstic participatiu.

Primer moment: de *caràcter intersectorial i multidisciplinari*.

Mireu exemple pàgines 93-94.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El procés de realització d'un diagnòstic participatiu.

Segon moment: construcció d'un espai *multiactoral*.

L'equip tècnic que redacte el document base es responsabilitzarà de la construcció d'un **espai multiactoral** per a la participació. Fases:

1. la identificació de les i els actors rellevants (mitjançant mapatge preliminar),
2. i la seua convocatòria per a la realització del diagnòstic.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El procés de realització d'un diagnòstic participatiu.

Segon moment: construcció d'un espai *multiactoral*.

Per exemple (mireu pàgina 95):

Exemple d'actors que cal convocar per a un diagnòstic sobre adolescència.

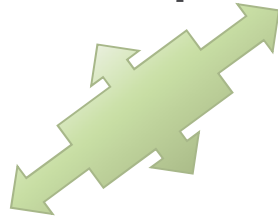
Recursos humans estratègics dels serveis de salut i dels establiments educatius, líders d'àrees i programes governamentals, membres del poder judicial, representants de les forces policials, docents o investigadors/es de la universitat, líders juvenils, membres d'organitzacions de la societat civil i/o comunitària que treballen amb població objectiu d'adolescents i/o joves, etc.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El procés de realització d'un diagnòstic participatiu.

Segon moment: construcció d'un espai *multiactoral*.

La realització de **tallers participatius multiactorals** té com a objectiu:



- ❑ completar el diagnòstic preliminar elaborat sobre la base de la informació existent amb les apreciacions qualitatives i les opinions de les i els actors convocats,
- ❑ determinar i prioritzar el problema **prevalent** (constitueix la problemàtica de gestió que haurà d'encarar el grup o organisme responsable de dissenyar i implementar el programa o projecte).

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El procés de realització d'un diagnòstic participatiu.

Segon moment: construcció d'un espai *multiactoral*.

L'equip tècnic **elaborarà un nou document**, sotmès a revisió i ajust per part de les i els actors convocats.

L'equip estarà en condicions de formular un programa provincial i/o local que es presentarà al grup.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El procés de realització d'un diagnòstic participatiu.

Segon moment: construcció d'un espai *multiactoral*.

A continuació, han d'analitzar-se els processos i problemes que condueixen a cadascun dels elements constitutius de la problemàtica de gestió, i identificar els factors o processos causals sobre els quals s'ha d'intervenir.

Per a açò és necessari reconèixer les interrelacions entre els problemes identificats i reconstruir col·lectivament un **model integrat de problemes**.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El procés de realització d'un diagnòstic participatiu.

Segon moment: construcció d'un espai *multiactoral*.

Definició de taller: espai físic i simbòlic per a la interacció d'actors similars o diferents que a través de la reflexió i el debat (facilitat per tècniques de dinàmica grupal), arriben a un producte comú on es poden marcar diferències o consensos.

Barreja aspectes educatius i d'interacció social amb l'obtenció d'un producte concret que pot ser aplicat immediatament en la pràctica quotidiana de treball.

És una eina bàsica de planificació i avaluació participativa.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El procés de realització d'un diagnòstic participatiu.

Segon moment: construcció d'un espai *multiactoral*.

És convenient realitzar el **mapeig de recursos i actors** que en forma preliminar es va començar al moment de realitzar la convocatòria, i aplicar tècniques com ara els censos participatius, les enquestes, etc.

Ha de referir-se amb precisió a l'àrea **territorial i poblacional** que es pretén cobrir sense deixar de considerar la rellevància dels seus problemes en el marc d'unitats territorials majors.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El procés de realització d'un diagnòstic participatiu.

Segon moment: construcció d'un espai *multiactoral*.

Diferència entre diagnòstics participatius i tradicionals:



És qui els realitza.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El procés de realització d'un diagnòstic participatiu.

Segon moment: construcció d'un espai *multiactoral*.

El procés pot interrompre's en finalitzar el **primer moment** i que el document base es constituïska en el diagnòstic definitiu. De manera que, en posar en marxa el programa, es puga portar avant el **segon moment**.

Finalment, hem de **relativitzar la seqüència real dels dos moments** plantejats.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El procés de realització d'un diagnòstic participatiu.

Segon moment: construcció d'un espai *multiactoral*.

Mireu pàgines 100-101.

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El projecte i l'acció col·lectiva.

- 1. Construir la paraula.**
- 2. L'elaboració del projecte col·lectiu o la planificació participativa.**
- 3. L'aplicació del projecte col·lectiu.**
- 4. Avaluar i redefinir el projecte col·lectiu.**

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El projecte i l'acció col·lectiva.

1. Construir la paraula.

És fonamental que es produïsquen les oportunitats de **construir una paraula comuna fruit del debat i de la participació.**

Al llarg del conjunt d'operacions es van construir les comprensions comunes sobre les situacions i com abordar-les (unificació de llenguatges i d'interpretacions, identitat i sentit de grup, complicitat mútua, etc.).

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El projecte i l'acció col·lectiva.

1. Construir la paraula.

El caràcter **dinàmic** dels processos comunitaris ens permet comprendre que el coneixement diagnòstic i la construcció del projecte no són independents. Dinamisme, probablement, inherent a qualsevol acció social.

Malgrat el caràcter **dinàmic i variable**, resulta imprescindible una **planificació participada**, sobretot quan afecta un **intergrup** (plataforma, coordinadora, etc.).

2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El projecte i l'acció col·lectiva.

2. L'elaboració del projecte col·lectiu o la planificació participativa.

Una vegada desenvolupat l'estudi de la situació social sobre la qual es vol intervenir, s'intentarà convertir aquestes dades i conclusions en un procés de definició col·lectiva, dels objectius que cal establir i les accions i estratègies que cal emprendre.

La definició dels objectius i el disseny de les alternatives d'acció constitueixen un esdeveniment qualitatiu important. En aquest moment el grup dissenya noves realitats i camins que requereix **creativitat i capacitat**.



2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El projecte i l'acció col·lectiva.

2. L'elaboració del projecte col·lectiu o la planificació participativa.

En el quadre següent s'aporten algunes claus per al grup, així com els reptes de la planificació:

El modelo de las nueve cuestiones (F. Cembranos i altres, 1988).

- | | |
|--------------------------------------|---|
| 1. Què es farà? | Després de l'anàlisi i el diagnòstic, es decideix què fer. Donar nom a l'acció. |
| 2. Per què es farà? | Es tracta de raonar l'acció en funció de l'anàlisi de la realitat (situació social) efectuat prèviament. Definir l'origen de l'acció, localitzar les necessitats i possibilitats detectades en el diagnòstic. |
| 3. A fi de què s'actuarà? | Formular quins seran els objectius que es pretenen aconseguir amb l'acció. Han de formular-se objectius clars, comprensibles i mesurables. |
| 4. A qui es dirigeix l'acció? | Determinar quins són els destinataris. |



2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El projecte i l'acció col·lectiva.

2. L'elaboració del projecte col·lectiu o la planificació participativa.

En el quadre següent s'aporten algunes claus per al grup. Quins són els reptes de la planificació:
El modelo de las nueve cuestiones (F. Cembranos i altres, 1988).

-
- | | |
|-------------------------|---|
| 5. Com es farà? | Decidir: activitats, tasques i metodologia de treball. |
| 6. Amb qui? | Determinar quins recursos humans seran necessaris. |
| 7. Amb què? | Determinar els recursos materials i econòmics que es tenen. |
| 8. Quan es farà? | Conèixer el temps de què es disposa i establir un calendari de treball. |
| 9. On es farà? | Concretar l'àmbit d'abast del projecte i els espais en els quals s'intervindrà. |
-



2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El projecte i l'acció col·lectiva.

3. L'aplicació del projecte col·lectiu.

En aquest moment, el grup ha de ser cada vegada més autosuficient.

És convenient ajudar el grup a avaluar els avantatges i inconvenients per a negociar amb els agents externs.



2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El projecte i l'acció col·lectiva.

3. L'aplicació del projecte col·lectiu.

Algunes orientacions estratègiques per a la fase d'acció: (P. Henderson i D. N. Thomas, 1992).

1. Les preses de posició han de formular-se amb força i convicció, ben estructurades i argumentades.
2. La pressió consisteix a establir confiança i interès entre un grup i les personalitats polítiques influents.
3. L'acció és el moment més important.
4. Cal preparar el punt que cal negociar i la seua presentació.
5. Cal preparar-se i practicar mostrant autoconfiança.
6. Aparèixer com a moderat o raonable.



El projecte i l'acció col·lectiva.

4. Avaluar i redefinir el projecte col·lectiu.

L'avaluació és

una forma d'observació i anàlisi del funcionament d'una acció, del seu disseny i dels seus resultats per a enjudiciar la capacitat d'haver aconseguit els objectius i proposar redefinicions o canvis convenients per al futur.



El projecte i l'acció col·lectiva.

4. Avaluar i redefinir el projecte col·lectiu.

L'avaluació pretén

conèixer els resultats i posar-los en relació explicativa amb el desenvolupament efectiu del projecte, amb el context social de les problemàtiques tractades i amb les nostres intencions.



2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El projecte i l'acció col·lectiva.

4. Avaluar i redefinir el projecte col·lectiu.

L'avaluació ha de



desenvolupar-se al llarg de tota la intervenció i ha de dissenyar-se en paral·lel a la definició del projecte.

Una proposta d'avaluació hauria de ser l'espill en el qual es mira un projecte.



El projecte i l'acció col·lectiva.

4. Avaluar i redefinir el projecte col·lectiu.

Les **avaluacions**

han de buscar la major participació possible i han de tenir certes qualitats:

- ❑ ser de tipus qualitatiu;
- ❑ que permeten la participació de no experts;
- ❑ que contribuïsqen a l'aprenentatge (formatives);
- ❑ que afavorisquen la construcció d'interpretacions comunes (culturals) centrades en els processos (en les metodologies i en l'acció comunitària com a experiència significativa).



2.3. El diagnòstic, el projecte i l'acció col·lectiva

El projecte i l'acció col·lectiva.

4. Avaluar i redefinir el projecte col·lectiu.

Les principals **operacions de l'avaluació** (D. L. Stufflebeam i A. J. Shinkfield, 1995).

REFERIDES A LES INTENCIONS

Avaluació d'entrada	Adonar-se de les raons de les estratègies escollides i del seu interès.
----------------------------	---

REFERIDES A LES REALITZACIONS

Avaluació del context	Fer la relació dels objectius, les oportunitats, els problemes, definir els contextos, identificar les poblacions, etc. L'avaluació cerca la identificació de processos d'exclusió i el coneixement de mecanismes en què s'impliquen (socials, polítics, culturals, econòmics, etc.).
Avaluació del procés	Descripció del procés real, les activitats, els procediments, la seua interpretació i valoració.
Avaluació de resultats	Fer la relació de les conseqüències i de les decisions. Relacionar amb els objectius i amb la informació d'entrada i del procés. Interpretar el valor i el mèrit dels resultats.



El projecte i l'acció col·lectiva.

4. Avaluar i redefinir el projecte col·lectiu.

Alguns instruments i algunes tècniques per al desenvolupament de les avaluacions poden ser:

a) El relat de l'acció comunitària:

Element essencial per a la difusió, el contrast de l'experiència i l'extensió d'aprenentatges a uns altres; també pot ser un instrument facilitador de l'anàlisi de l'experiència del grup motor. És un document d'exercici reflexiu, interpretatiu i de construcció de coneixement. Els continguts poden ser: descriptius, interpretatius i valoratius.

b) El diari de camp:

És un instrument intermedi entre les situacions concretes i el relat de períodes de la història d'una acció i/o intervenció comunitària.



2.4. El treball amb grups de la comunitat.
La intervenció en grup

2.4. El treball amb grups de la comunitat.
La intervenció en grup (C. Robertis)

2.4. El treball amb grups de la comunitat. La intervenció en grup

Intervenir: «prendre part voluntàriament, fer-se mediador/a i interposar la seua autoritat».

DIMENSIÓ DE L'USUARI O LA USUÀRIA	TIPUS D'INTERVENCIÓ
Individual Familiar Grup familiar	Individual i familiar
Grups (diversa grandària) Barri, àrea geogràfica Institucions	Col·lectiva

Encara que es pot afirmar que una intervenció individual és considerada una dimensió col·lectiva i viceversa.

La **dimensió col·lectiva** es presenta en dues formes:

1. Situar la persona en els **grups als quals pertany**: família, temps lliure, treball, veïnat, amigues i amics, grups confessionals, polítics, associacions, etc.
2. Situar l'**entorn o context social particular** en el qual l'individu es realitza com a persona: barri, ciutat, regió ----> té vida cultural, política, econòmica, associativa, educativa, esportiva, comercial, etc.

2.4. El treball amb grups de la comunitat.

La intervenció en grup

De vegades és necessari resituar la persona dins de **la xarxa de relacions** significatives amb persones i grups. De vegades geogràficament distants → encara que són suports de solidaritat, ajuda i afectivitat importants.

El context global evoluciona, canvia i produeix modificacions de les normes i els comportaments.

2.4. El treball amb grups de la comunitat.

La intervenció en grup

Ajudar les persones a desenvolupar les seues capacitats específiques significa permetre que incrementen la seua satisfacció a través d'una **participació creativa en la vida del grup, així com incrementar les oportunitats d'èxit del grup.**

El **paper dels individus és fonamental** en l'acció col·lectiva → les motivacions per a participar i actuar amb els altres són motivacions individuals reforçades pel grup.

Individual i col·lectiu són dues cares de la mateixa realitat social.



Constitueixen una font de tensió conflictiva i coexisteixen de manera dinàmica.

Promouen la **reflexió i les intervencions creatives.**

Observeu el quadre de la pàgina 17, C. de Robertis.

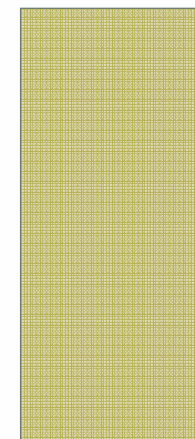
TEMA 3: MODELS TEÒRICS D'INTERVENCIÓ SOCIAL COMUNITÀRIA

3.1. LA POTENCIACIÓ I DEFENSA COM A ESTRATÈGIES D'INTERVENCIÓ COMUNITÀRIA

PASTOR SELLER, E. (2004): *TRABAJO SOCIAL COMUNITARIO*.
MÚRCIA: DIEGO MARIN (CAPÍTOL 11).

VNIVERSITAT
E VALÈNCIA 
Facultat de Ciències Socials

PROF. ELENA MUT MONTALVÀ



ÍNDEX

1. Aproximació conceptual a la potenciació i la defensa.
2. Procés d'intervenció des dels enfocaments de potenciació i defensa.
3. Lliçons apreses de les pràctiques en comunitats minoritàries de Bárbara B. Solomon.
4. La potenciació i la defensa com a estratègies d'*empowerment* comunitari.

1. UNA APROXIMACIÓ CONCEPTUAL A LA POTENCIACIÓ I LA DEFENSA

Les estratègies de potenciació i defensa tenen un **enfocament radical** amb ramificacions **humanistes i existencials**.

El desenvolupament de models de pràctica centrats en el paper de defensor i potenciador des del treball social sorgeix davant la necessitat d'identificar i atendre grups de població amb característiques i necessitats particulars, evitant en el seu procés la polarització entre l'acció macrosocial i les atencions individualitzades.

Aquests enfocaments es preocupen dels grups identificats per la seua impotència adquirida per a atendre les seues pròpies necessitats.

1. UNA APROXIMACIÓ CONCEPTUAL A LA POTENCIACIÓ I LA DEFENSA

Les estratègies de defensa i potenciació presenten objectius diferents de les perspectives radicals i marxistes. Són racionalistes per naturalesa i pressuposen la viabilitat de canviar l'entorn a favor dels clients socials, mentre que els enfocaments radicals i marxistes utilitzen la potenciació per a crear contradiccions dins de la societat que conduiran al canvi.

Els enfocaments de defensa i potenciació de les comunitats minoritàries utilitzen l'estratègia d'intervenció comunitària basada en l'enllaç de comunitat a través de la utilització de consells assessors (*advisory councils*), mentre que els enfocaments radicals se centren en estratègies d'intervenció d'acció política que promouen la confrontació.

1. UNA APROXIMACIÓ CONCEPTUAL A LA POTENCIACIÓ I LA DEFENSA

La **potenciació** (*empowerment*) —(habilitació, segons Rothman, 1995; Doucet, 1996 i 2002) és un concepte central. És posat en pràctica per Bárbara Bryant Solomon amb minories (ètniques negres) en contextos comunitaris oprimits — «potenciació negra»— (1976, 1985).

És la capacitació o el desenvolupament de capacitats i habilitats personals i socials per a assumir identitats i rols socials satisfactoris per al subjecte i els grups minoritaris.

La seua finalitat és *«utilitzar estratègies específiques per a reduir, eliminar, combatre o inventar les valoracions negatives que els grups poderosos de la societat fan de certs individus i grups socials»* (Payne, 1995: 288).

1. UNA APROXIMACIÓ CONCEPTUAL A LA POTENCIACIÓ I LA DEFENSA

Per a açò, es proposa una intervenció amb la família com a context idoni de suport mutu, l'individu, el grup i les institucions socials.

El model de potenciació està relacionat amb la «teoria de la indefensió apresada», és a dir, quan la persona prediu que les seues conductes poc poden canviar la situació, la qual cosa inhibeix les seues respostes i es produeix l'acceptació passiva de la seua situació i dels efectes, fins i tot, negatius de la seua no intervenció directa.

Està relacionada amb la «teoria del sistema de l'oportunitat deficient» aplicat per Ohlin en grups de delinqüents i adolescents de comunitats minoritàries (Solomon, 1985). Aquesta refereix la necessitat que els ciutadans s'involucren en els esforços col·lectius per a resoldre els problemes i per a promoure i realitzar activitats socialment constructives orientades al canvi social de les seues comunitats.

1. UNA APROXIMACIÓ CONCEPTUAL A LA POTENCIACIÓ I LA DEFENSA

La defensa té per objecte *«promoure el control i la participació dels clients en les seues respectives vides, en la seua comunitat i en els serveis que reben»* (Payne, 1995: 284).

Vinculada a la normalització, a l'adequat tractament residencial i a l'aprenentatge de persones incapacitades (malalts i disminuïts mentals, etc.).

Implica representar els interessos de tercers quan són incapaços de fer-ho per si mateixos.

1. UNA APROXIMACIÓ CONCEPTUAL A LA POTENCIACIÓ I LA DEFENSA

Un punt clau és el reconeixement de les diferències de poder que perjudiquen alguns grups, negant-los l'accés a diferents recursos i oportunitats, inclòs el dret de participar com a membres sobirans de la societat. Un dels objectius de la defensa és assegurar que les «veus» i els interessos dels usuaris siguen escoltats, cosa que afecta actituds, política, pràctica i prestació de serveis, etc.

Es tracta que les persones tinguen més oportunitats de participar en com viuen la seua vida i en els serveis que necessiten per a ajudar-los a açò.

Un concepte clau dins de la defensa i fonamental en la intervenció comunitària és el de representació (Trevithick, 2002: 235).

1. UNA APROXIMACIÓ CONCEPTUAL A LA POTENCIACIÓ I LA DEFENSA

La representació pot adoptar diferents formes:

- Defensa d'un cas, que tracta de defensar en nom d'una altra persona recursos, serveis o oportunitats.
- Defensa d'una causa, que suposa involucrar-se en canvis de polítiques, procediments, etc.
- Autodefensa, que es refereix al fet que les persones troben fórmules per a parlar per si mateixes amb la finalitat de protegir els seus drets i promoure els propis interessos.
- Defensa d'iguals, es refereix al treball cooperatiu entre dues persones.
- Defensa ciutadana, que suposa involucrar-se en el desenvolupament de relacions amb clients potencialment aïllats, així com en la comprensió i presentació de les seues necessitats.

1. UNA APROXIMACIÓ CONCEPTUAL A LA POTENCIACIÓ I LA DEFENSA

La **potenciació** i la **defensa** constitueixen un enfocament orientat a l'accés dels clients als drets que els assisteixen, la promoció de maneres de vida independents, la potenciació de les persones com a subjectes de les seues pròpies vides, etc.

Una estratègia **reflexiva, crítica i educativa** (Freire) establida amb els clients, on aquests abandonen la dependència i es bolquen en processos d'interdependència amb les xarxes col·lectives de suport social.

La **validació**, assenyala Payne (Payne, 1995: 286), és el principal procés de tractament que té per finalitat connectar novament els clients amb la seua capacitat d'autoexpressió.

2. PROCÉS D'INTERVENCIÓ COMUNITÀRIA DES DELS ENFOCAMENTS DE POTENCIACIÓ I DEFENSA

Fase	Procés	Activitat
Començament	Fixació de límits. Plantejament del problema. Identificació d'opcions d'acció. « <i>Verstehen</i> ».	Identificar àrees específiques de praxi. Elaborar problemes a partir de la seua percepció grupal, intergrupala i comunitària. Identificar diferències entre les postures professionals i dels clients. Reforçar la confiança mitjançant l'autenticitat. Ajudar al fet que els clients reconeguen la possibilitat d'influir en la societat i les accions que poden emprendre com a actors. Evitar lideratges dominants i compartir responsabilitats en la presa de decisions. Comprendre la perspectiva del client, el seu acte-concepte. Demostrar confiança, oferir oportunitats per a un nou llenguatge, comprensió i punts de referència. Cercar símptomes d'alienació provocats per legitimació de l'opressió i mistificació de la realitat.
Pràctica de la defensa i de la potenciació	Tematització. Problematització* Anomia. Anàlisi de les conseqüències de l'acció. Selecció. Avaluació. « <i>Verstehen</i> ».	Avaluar críticament les realitats modificables. Fer que els clients entenguen que és comprensible tenir por de perdre la situació anterior de dependència i ajudar-los a una planificació racional del futur. Realitzar una planificació estratègica que permeta avaluar possibles efectes de les accions. Seleccionar els objectes de l'acció. Reflectir i analitzar les accions i els seus resultats de manera que la praxi siga contínua. Avaluar allò assolit, el procés i realitzar una reflexió per a accions futures. Determinar en quina mesura han sigut canviats per l'acció els clients i els treballadors socials. El procés s'inicia de nou en un procés circular.

3. LLIÇONS APRESES DE LES PRÀCTIQUES EN COMUNITATS MINORITÀRIES DE BÁRBARA B. SOLOMON

Hi ha minories que es troben en estats d'impotència com ara la «incapacitat de manejar emocions, habilitats, coneixements i/o recursos materials per a poder exercir amb efectivitat els rols socials d'estima» davant el cúmul de valoracions negatives, per a assumir identitats i rols de vàlua. Els problemes que travessen les comunitats minoritàries es relacionen amb la ineficàcia dels seus residents per a influir en les organitzacions que controlen moltes de les seues vides.

3. LLIÇONS APRESES DE LES PRÀCTIQUES EN COMUNITATS MINORITÀRIES DE BÁRBARA B. SOLOMON

Les assumpcions actives que caracteritzen l'aproximació del treball social a la pràctica comunitària en comunitats minoritàries són les següents:

- 1) Les comunitats disfuncionals són aquelles que no proporcionen els recursos adequats (allotjament, protecció policial, serveis sanitaris i socials, etc.) per a donar suport al funcionament social eficaç dels seus residents.
- 2) Les comunitats minoritàries són menys funcionals que unes altres comunitats a causa de la falta d'equitat institucional que limita l'accés als recursos.

3. LLIÇONS APRESES DE LES PRÀCTIQUES EN COMUNITATS MINORITÀRIES DE BÁRBARA B. SOLOMON

3) Hi ha una relació recíproca entre els individus i les comunitats, és a dir, les comunitats funcionals donen suport al creixement individual i el desenvolupament mentre que els individus funcionals donen suport al creixement de la comunitat i el seu desenvolupament.

4) La pràctica del treball social comunitari en les comunitats minoritàries se centra a reduir la ineficàcia dels residents de la comunitat per a actuar col·lectivament. Açò implica analitzar, avaluar i actuar davant les faltes d'equitat institucional.

3. LLIÇONS APRESES DE LES PRÀCTIQUES EN COMUNITATS MINORITÀRIES DE BÁRBARA B. SOLOMON

En relació a les tàctiques i tècniques que cal emprar trobem diferències, atès que Alinsky es basa en la confrontació, mentre que Solomon advoca per mitjans més estratègics que permeten treballar des de dins de les institucions que patrocinen els professionals i els recursos per al canvi. Però aquest patrocini no ha de destorbar les intervencions.

3. LLIÇONS APRESES DE LES PRÀCTIQUES EN COMUNITATS MINORITÀRIES DE BÁRBARA B. SOLOMON

L'autora descriu **tres nivells** en el **procés de desenvolupament d'habilitats socials** orientades a la consecució de subjectes competents socialment:

- a) Les experiències positives en la seua primerenca edat en oferir confiança i competència en les interaccions socials.
- b) El reforç de la seua habilitat per a manejar relacions socials i usar les institucions socials promou l'adquisició de competències socials.
- c) L'acceptació i l'acompliment de rols de rellevància social.

3. LLIÇONS APRESES DE LES PRÀCTIQUES EN COMUNITATS MINORITÀRIES DE BÁRBARA B. SOLOMON

L'autora considera que **l'estat d'impotència** és resultat de les valoracions negatives que el subjecte rep en el procés de socialització (discriminació interpersonal) i que produeixen impotència generalitzada i mutilant en la persona. També assenyala que és el resultat del desigual accés i ús dels recursos per part dels grups minoritaris (discriminació institucional), fet que origina una absència de poder.

3. LLIÇONS APRESES DE LES PRÀCTIQUES EN COMUNITATS MINORITÀRIES DE BÁRBARA B. SOLOMON

És d'interès per a la intervenció professional identificar aquests «**bloquejos de poder**» (o bloquejos de la capacitat si es féra per si mateix).

Aquests poden ser:

- a) Directes (o discriminació interpersonal). Són el conjunt d'experiències negatives primerenques (pobresa, raça, etc.) que redueixen la confiança en la interacció social, entorpeixen i redueixen l'augment de capacitat per a exercir rols socials dignes.

- a) Indirectes (o discriminació institucional): Aquest bloqueig inclou els serveis deficients que repercuteixen sobre la salut, el desenvolupament, l'educació, etc., que impedeixen que determinades minories puguin assumir rols socials valuosos.

3. LLIÇONS APRESES DE LES PRÀCTIQUES EN COMUNITATS MINORITÀRIES DE BÁRBARA B. SOLOMON

És necessari promoure un **treball comunitari orientat al canvi** de les institucions socials per a desbloquejar l'accés dels ciutadans al poder.

En aquest sentit, la vinculació dels treballadors comunitaris amb els organismes que, en moltes ocasions, formen part del sistema d'opressió confereix dificultats pràctiques.

Una estratègia de potenciació suposa que els grups minoritaris adquirisquen poder i exercisquen rols socials dignes, la qual cosa comporta un compromís de crear i mantenir uns serveis efectius igualitaris i d'enfrontar-se a les valoracions negatives arrelades.

3. LLIÇONS APRESES DE LES PRÀCTIQUES EN COMUNITATS MINORITÀRIES DE BÁRBARA B. SOLOMON

El **model de pràctica** sistematitzat per l'autora té tres **objectius d'intervenció**:

- a) Superar en els clients les respostes derivades de les valoracions negatives fent-los sentir capaços d'incidir personalment en els seus problemes.
- b) Localitzar i suprimir bloquejos.
- c) Reforçar el suport per a una solució efectiva del problema.

3. LLIÇONS APRESES DE LES PRÀCTIQUES EN COMUNITATS MINORITÀRIES DE BÁRBARA B. SOLOMON

A partir de les **experiències d'intervenció en comunitats minoritàries**, negra i hispana, l'autora destaca les seues aportacions respecte a la gestió dels «**comitès de la comunitat**» com a instruments «d'enllaç de comunitat».

Els comitès de la comunitat estan formats per residents de la comunitat i representants de grups.

Els comitès funcionen a manera de fòrum, a través dels quals es proporciona informació als residents de la comunitat respecte de la situació d'aquesta i es preocupa per fer fluir la comunicació entre els residents de la comunitat i les institucions socials.

3. LLIÇONS APRESES DE LES PRÀCTIQUES EN COMUNITATS MINORITÀRIES DE BÁRBARA B. SOLOMON

El treballador o treballadora social adopta un rol d'advocat social militant dels residents, conciliant defensa i potenciació.

L'enfocament de potenciació persegueix que els clients siguin els agents causals en la cerca de solucions a les seues situacions de dificultat, i considera el professional com a portador d'idees i coneixements i com a company i soci en la cerca de solucions. Amés a més, també persegueix que els clients compreguen l'estructura de poder com a complexa i parcialment oberta a la influència.

4. LA POTENCIACIÓ I LA DEFENSA COM A ESTRATÈGIES D'EMPOWERMENT COMUNITARI

Suposa **trencar el cercle de la impotència** adquirida (falta de poder al llarg de la vida) pel qual els clients consideren que les seues accions no produiran resultats útils.

Les pràctiques de Solomon són d'enorme actualitat per a la comprensió d'una pràctica orientada a grups i contextos comunitaris minoritaris. Ens trobem en l'era de les migracions, un context intercultural-mestís on emergeixen grups minoritaris oprimits que requereixen respostes integradores individual-grupal, orientats a realitzar canvis en les col·lectivitats.

4. LA POTENCIACIÓ I LA DEFENSA COM A ESTRATÈGIES D'EMPOWERMENT COMUNITARI

Tenim el repte de familiaritzar-nos amb les pautes de comunicació, els valors, les cultures, els estils de vida i les vivències d'aquests grups minoritaris perquè adquirisquen un rol de ciutadania en igualtat de condicions d'accés i ús dels serveis i canals de participació ciutadana.

Una **estratègia integradora** individual, grupal, institucional i comunitària que contempla una àmplia gamma de rols, com ara exercir de facilitador per a l'accés als recursos, millorar l'autoconsciència dels clients, promoure capacitats i habilitats de capacitació per a la realització de tasques concretes i promoure canvis en les institucions per a desbloquejar els accessos al poder.

4. LA POTENCIACIÓ I LA DEFENSA COM A ESTRATÈGIES D'EMPOWERMENT COMUNITARI

Les aportacions de Solomon permeten unir dos enfocaments fins ara separats que són el de **l'enfortiment (*empowerment*)** i el de **l'acció política**.

L'***empowerment* comunitari** troba en Solomon les pràctiques reflexives necessàries per a emprendre accions integradores d'allò que és individual i d'allò que és col·lectiu, en un contínuum circular i reflexiu, capaç de modificar situacions personals, així com d'influir en les estructures i dinàmiques institucionals i comunitàries.

INTERVENCIÓ GRUPAL I
COMUNITÀRIA

ENFOCAMENT TEÒRIC RADICAL
(E. PASTOR)

PROF. ELENA MUT MONTALVÀ

LES TEORIES CRÍTIQUES I RADICALS EN EL TREBALL SOCIAL COMUNITARI

- Importància en els anys setanta.
- Resultat d'una triple crítica al treball social tradicional que:
 - Ofereix explicacions psicològiques als problemes socials.
 - Persegueix el manteniment de l'ordre (funcionalisme).
 - Fa visible el dèficit dels sistemes de serveis socials vinculats a la classe treballadora.

LES TEORIES CRÍTIQUES I RADICALS EN EL TREBALL SOCIAL COMUNITARI

- Experiència d'Amèrica Llatina:
 - Concebre la **comunitat com un tot** (no sols des d'una perspectiva funcionalista, sinó també des de la seua estructura social i la cultural).
 - **Importància de la participació de la societat** (no imposat des de l'exterior) perquè els canvis es produïsquen sense pertorbar els seus principis i la seua forma de vida.
- **L'enfocament crític i dialèctic** es basa en:
«considerar el desenvolupament de la comunitat com a mitjà per a la desalienació dels individus, procés per al qual es requereix la presència activa dels grups i de la comunitat».

ELS FONAMENTS D'UN NOU MODEL DE «DESENVOLUPAMENT COMUNITARI»

- **Principis:**

- Acabar amb el caràcter «paternalista» dels dirigents i d'una societat passiva.
- Establir **canals de comunicació** perquè la comunitat i els tècnics treballen conjuntament.
- L'objectiu final és el fer un **treball integral per a la comunitat (centrat en l'educació)**. Consideració dels problemes de persones, grups i comunitat com la causa i el reflex dels problemes estructurals de la societat.
- La **conscienciació** és una etapa assistencial dels canvis de nivell, a partir de processos educatius i d'anàlisi de la realitat.
- Incorporació de **variables socioculturals**.

APORTACIONS DELS ENFOCAMENTS RADICALS AL TREBALL SOCIAL COMUNITARI

- Alguns autors: Illich, Cannan, Freire o Alinsky.
- Formes d'actuació del treball social radical (segons Payne), a través de:
 - **Acció col·lectiva**: descentralització, democratització i treball en equip.
 - **Acció amb clients**: comprensió i interiorització de l'opressió per a afavorir autoestima i processos de canvi.
 - **Acció revolucionària**: el moviment de reconceptualització.
 - Treball conjunt entre professionals, classe treballadora i organitzacions sindicals, així com en l'esfera familiar.

LA METODOLOGIA D'ORGANITZACIÓ COMUNITÀRIA DE SAUL ALINSKY

- Segons Alinsky, el radical és aquella persona única que realment creu el que diu i reconeix un món en el qual es reconega el valor de l'individu.
- Metodologia d'organització de la comunitat:
 - Detecció de l'interès propi dels ciutadans.
 - Valoració realista del poder estructural.
 - I, finalment, l'organització i mobilització de la població.

LA METODOLOGIA D'ORGANITZACIÓ COMUNITÀRIA DE SAUL ALINSKY

Premisses per al mètode d'Alinsky.

- Actitud d'apatia i dependència.
- Ressentiments realitzats sobre la base del propi interès i necessitats sentides per la població.
- Organització de la ciutadania per assolir poder. El poder s'aconsegueix per mitjà de l'acció directa.
- Conflicte i controvèrsia.
- Coneixement dels líders i del lideratge.
- Coneixement del nombre del grup o membres de les organitzacions.
- Programar sobre els interessos reals i concrets.

LA PROPOSTA D'INTERVENCIÓ COMUNITÀRIA DE RUDOLF REZSOHAZY

Sorgeix de la idea d'entendre el «**desenvolupament comunitari**» en una relació dialèctica de ser **fi i mitjà** alhora.

Focalitza la noció de desenvolupament humà com a superació d'una realitat humana, seguint nivells superiors de qualitat de vida.

R. Rezsohazy defineix el desenvolupament comunitari com «*una acció coordinada i sistemàtica que, en resposta a les necessitats o a la demanda social, tracta d'organitzar el progrés global d'una territorialitat ben delimitada o d'una població, amb la participació dels interessats*».

LA PROPOSTA D'INTERVENCIÓ COMUNITÀRIA DE RUDOLF REZSOHAZY

- Les primeres tasques de tota comunitat que vulga assegurar el seu desenvolupament es basen en les premisses següents:
 - Reconèixer els seus problemes.
 - Formular les seues necessitats.
 - Transcriure-les en una demanda social que pugui ser assumida eficaçment per una determinada acció.
- R. Rezsohazy utilitza els termes següents:
 - Població.
 - Recurs.
 - Participació real.

CONCLUSIONS

- El **treball social des dels enfocaments radicals i crítics** **emfatitza l'acció col·lectiva** enfront de l'atenció personal, i posa en relleu aspectes com el poder, la ideologia, la classe, l'estatus, la professionalització, la qüestió feminista, l'opressió, etc.
- És un enfocament teòric i metodològic que **emfatitza la necessitat de l'estudi i l'anàlisi de les necessitats i els interessos sentits per la ciutadania.**

INTERVENCIÓ GRUPAL I
COMUNITÀRIA

APROXIMACIÓ ECOLÒGICA EN EL
TREBALL SOCIAL COMUNITARI
(E. PASTOR)

PROF. ELENA MUT MONTALVÀ

TEORIA ECOLÒGICA

Sorgeix en els anys setanta amb l'aplicació de la teoria dels sistemes de Von Bertalanffy (1971)

La perspectiva ecològica ens permet situar la intervenció en treball social des de la totalitat.

El que defensa és que ha d'existir una **interrelació entre la persona i el seu entorn o medi ambient.**

Se centra en les interaccions del sistema i proporciona una visió holística que aborda temes com són l'hàbitat natural, els ecosistemes, l'equilibri, la globalitat, el benestar, etc.

Segons Germain, aquest enfocament generalista adverteix de sis canvis en la intervenció social que necessiten una intervenció per part dels treballadors i les treballadores socials:

1. Ampliació de la unitat d'atenció. Es produeix quan l'atenció de l'individu s'estén fins a tal punt que ocupa tot l'espai de vida de la persona, la família o el grup. El treballador social intervé i promou la seua accessibilitat a la intervenció social.

2. Reorientació de les funcions professionals: captació i sensibilització. Consisteix a desenvolupar les capacitats de les persones perquè aquestes siguin competents en les qüestions que els concerneixen. Per a la seua consecució, el treballador social mobilitza i sosté els recursos interns, millora la qualitat d'intercanvis amb l'ambient i augmenta la sensibilitat dels seus ambients pròxims cap a les seues necessitats adaptatives, de manera que en disminueix l'impacte i aconseguix que les persones assumisquen les millores del seu entorn social.

Segons Germain, aquest enfocament generalista adverteix de sis canvis en la intervenció social que necessiten una intervenció per part dels treballadors i les treballadores socials:

- 3. Nova manera de definir els problemes, les necessitats i dificultats de les persones en termes transnacionals.** Les relacions transaccionals entre la persona i el seu ambient poden ser de dues formes: a) adaptatives, que propicien el desenvolupament humà i la millora de la capacitat de l'ambient per a donar suport a aquests resultats; b) i no adaptatives, que produeixen tensions i situacions d'estrès.
- 4. Canvi en l'enfocament d'ajuda.** Les noves formes de definir les necessitats en termes transaccionals requereixen canvis en el seu enfocament dels resultats d'ajuda, centrats en la competència, l'autoestima i la capacitat d'adaptació en el context cultural particular.

Segons Germain, aquest enfocament generalista adverteix de sis canvis en la intervenció social que necessiten una intervenció per part dels treballadors i les treballadores socials:

5. Nou marc d'intervenció. És una armadura per a la prevenció primària. La funció adaptativa posa en evidència la importància de la prevenció primària comunitària (desenvolupament sostenible de la comunitat), ja que s'anticipa a les dificultats de les persones com a resultat de l'estrès produït en ella i en el seu ambient. Els programes preventius han d'estar dirigits a promoure els processos interpersonals adaptatius en les famílies, els grups, les xarxes socials, etc., per a millorar l'ambient social, l'entorn de cada persona i promoure les capacitats adaptatives d'individus, famílies, etc.

6. Reconceptualització i integració de mètodes. L'aproximació ecològica permet integrar mètodes i treballar amb diverses unitats d'atenció (famílies, grups, institucions, organitzacions polítiques, etc.). Facilita la integració d'allò que és individual i d'allò que és col·lectiu. La tasca del treballador social és adoptar diferents rols amb l'objectiu d'incidir en els espais transaccionals entre les persones i el seu entorn.

ANÀLISI TRANSACCIONAL PER A UNA INTERVENCIÓ COMUNITÀRIA HOLÍSTICA

Dues visions centrals en la perspectiva ecològica:

- 1. Visió transaccional.** La persona i l'ambient estan compromesos en intercanvis culturals constants, i s'adapten recíprocament en processos d'influència mútua (sistema persona-entorn).
- 2. Visió interaccional.** La persona i l'ambient configuren intercanvis unidireccionals, on les reaccions d'un element són l'acció de l'altre, sense que hi haja influència recíproca. La conducta d'un es converteix en la causa de la conducta de l'altre.

Tots dos conceptes són importants, ja que afecten la nostra noció de causalitat, i han de ser assumits en l'acció professional.

Uns altres conceptes de naturalesa transaccional que expressen una relació entre persona i entorn

Adaptabilitat. Suposa l'equilibri entre les necessitats, les capacitats, els drets i les metes de les persones i les qualitats de l'ambient social i físic dins d'una determinada cultura. No obstant això, aquest equilibri no s'aconsegueix completament pels constants canvis en la persona (psicològic i fisiològics) i en l'entorn.

Tensió. Són els resultats negatius de les transaccions entre persona i entorn, és a dir, les incongruències entre les capacitats adaptatives de la persones i les qualitats de l'ambient creades pels éssers humans. És la falta de control dels successos fomentat per la insuficiència dels recursos interns o externs (pobresa, desocupació, etc.).

Uns altres conceptes de naturalesa transaccional que expressen una relació entre persona i entorn

Protecció. Requereix capacitats i habilitats personals per a la resolució de problemes, gestió de sentiments negatius i manteniment de l'autoestima. Mitjançant l'adquisició d'estratègies s'aconsegueix reduir o eliminar les tensions que es produeixen en les relacions transaccionals entre la persona i l'entorn.

INTERPRETACIÓ ECOLÒGICA DELS CONTEXTOS COMUNITARIS

La comunitat és el punt central d'atenció del treballador social. N'hi ha dos tipus:

- a) **Comunitats tancades:** no hi ha interaccions a través de les seues fronteres.
- b) **Comunitats obertes:** es produeixen interaccions mes enllà de les seues fronteres.

Les comunitats generalment són obertes. Hi ha una relació d'intercanvi i retroalimentació amb l'exterior (voluntària o involuntària).

El món està interconnectat i, per tant, les intervencions del treballador social han d'adaptar-se al ritme dels esdeveniments naturals i han d'analitzar la realitat i intervenir-hi des de la complexitat de la independència dels diferents sistemes que estan en moviment.

LA QUALITAT DE VIDA COMUNITÀRIA SEGONS LES RELACIONS TRANSACCIONALS

Ciutadania competent: comunitats competents

La comunitat disposa de recursos personals i mediambientals per satisfer les demandes individuals o compartides. És una comunitat organitzada que creix i es desenvolupa.

Ciutadania incompetent: comunitats incompetents

Les transaccions no adaptatives de la comunitat amb l'ambient provoquen tensions (pobresa, explotació, etc.).
Comunitat desorganitzada.

DOS CONCEPTES IMPORTANTS EN LA INTERVENCIÓ COMUNITÀRIA: HÀBITAT I NÍNXOL

Hàbitat. Són els escenaris físics (pobles, barris, etc.) i socials (vida familiar, laboral, religiosa, etc.) en què es desenvolupa la vida i un determinat context cultural. Constitueix un estil de vida.

Quan les transaccions entre persones i entorn són no adaptatives és perquè tots dos escenaris no encaixen amb un cert estil de vida, així es produeix un sentiment d'aïllament i una situació de tensió.

DOS CONCEPTES IMPORTANTS EN LA INTERVENCIÓ COMUNITÀRIA: HÀBITAT I NÍNXOL

Hàbitat. Hi ha dues dimensions reguladores de les conductes importants en l'hàbitat:

- a) Espai. S'ha d'adaptar a la vida de les persones per a no afectar la qualitat de vida de la comunitat.
- b) Temps. És un factor necessari i important.

Els i les professionals disposen de coneixements i habilitats per a ajudar a la millora dels hàbitats. Aquesta intervenció té conseqüències positives per a la vida de l'individu i la comunitat.

DOS CONCEPTES IMPORTANTS EN LA INTERVENCIÓ COMUNITÀRIA: HÀBITAT I NÍNXL

Nínxl. És una posició o estatus ocupat per un individu o grup particular. Es relaciona amb els problemes de poder i opressió. Està determinat per factors diferenciadors com el sexe, l'edat, el color, l'ètnia, la cultura, etc., constitueix realitats que necessiten una protecció social.

La funció del professional és:

- ✓ **Integrar** els nínxols «exclosos» en una comunitat com a part d'un tot.
- ✓ Aconseguir **canviar les transaccions no adaptatives a adaptatives** entre persones que ocupen un mateix nínxl i el seu ambient físic i social.
- ✓ **Aconseguir** crear una comunitat caracteritzada per la competència, la capacitat de relació i el creixement de l'autoestima.

DOS CONCEPTES IMPORTANTS EN LA INTERVENCIÓ COMUNITÀRIA: HÀBITAT I NÍNXL

Nínxl. Si es crea una comunitat capaç de descobrir, valorar i mobilitzar-se individualment i col·lectiva, s'aconseguirà el benestar de la comunitat. Així mateix, sorgirà el **sentit d'identitat** com a percepció dels residents respecte al que ells consideren com a comunitat pròpia. És un conjunt de valors i capacitats orientats a compromisos individuals i col·lectius.

FASES DEL TREBALL PROFESSIONAL

1. Gènesi d'una necessitat de canvi.
2. Establiment d'una ajuda destinada a canviar una situació.
3. Diagnòstic social o esclariment del problemes.
4. Cerca de camins i objectius alternatius.
5. Transformació d'interacció del canvi.
6. Finalització de la relació d'ajuda.

LA DIMENSIÓ INDIVIDUAL I COL·LECTIVA DEL PROFESSIONAL

La intervenció comunitària no es pot aïllar de la realitat en la qual vivim. Per tant, els professionals han de promoure estratègies d'intervenció naturals que integren els individus o les famílies amb les unitats col·lectives (associacions, barris, etc.).

Tal cosa constitueix un repte. El professional ha d'emprendre un camí de creativitat i innovació en la intervenció social, per tal de superar la divisió artificial existent entre individus i col·lectius.

Es pretén retroalimentar ambdues dimensions:

- a) Resituar la persona en els grups als quals pertany (família, treball, temps lliure, veïns, amics, etc.).
- b) Situar la persona en el context social i l'entorn ambiental particular (barri, districte, etc.).

FUNCIONS DEL TREBALLADOR SOCIAL I DE LA TREBALLADORA SOCIAL

D'acord amb l'aproximació ecològica, la tasca del professional consisteix a:

«Posar-se en el lloc de les persones, grups i entitats amb les quals es treballa, tenir en compte totes elles i les seues aportacions, identificar i analitzar els nuclis relacionals existents i potencials, descobrir interessos compartits i contraposats, etc. És orientar cap a una mirada més realista, relacional i positivista orientada a la construcció d'identitats i realitats comunitàries creatives».

**TEMA 4. TREBALL SOCIAL EN EL TERRITORI I
DESENVOLUPAMENT COMUNITARI.
LA PARTICIPACIÓ DE LA COMUNITAT EN EL PROCÉS
D'INTERVENCIÓ COMUNITÀRIA.**

Prof. Elena Mut Montalvà

Pastor Seller, Enrique (2004): *Trabajo social comunitario*. Múrcia: Diego Marin.



ÍNDEX

4.1. L'ECOSISTEMA LOCAL: CONTEXT PRIVILEGIAT D'ANÀLISI I INTERVENCIÓ COMUNITÀRIA

4.1.1. ELS NOUS PROCESSOS SOCIALS

4.1.2. LA RUPTURA DELS MODELS DICOTÒMICS: RURAL *versus* URBÀ-LOCAL *versus* GLOBAL

4.1.3. EL MUNICIPI COM A CONTEXT TERRITORIAL, ADMINISTRATIU I POLÍTIC

4.1.4. UNA INTERVENCIÓ COMUNITÀRIA INTEGRAL: POTENCIALITATS DEL SISTEMA LOCAL



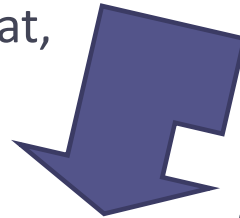
L'ECOSISTEMA LOCAL: CONTEXT PRIVILEGIAT D'ANÀLISI I INTERVENCIÓ COMUNITÀRIA

Els processos socials que esdevenen en les nostres societats ens introdueixen en una visió local-global que «trenca» models diatòmics: rural-urbà, local-global.

El context municipal presenta les bases adequades per a una intervenció comunitària des del treball social comunitari.

4.1.1. ELS NOUS PROCESSOS SOCIALS

L'intens i complex ritme dels canvis internacionals, polítics, socials, demogràfics, urbanístics, econòmics i científics-tecnològics del nostre temps està donant lloc a una transformació molt profunda del model de societat,



en la qual apareixen noves formes d'experiència social i relació interinstitucional, que modificaran les nostres formes de vida, de treball, d'oci, així com els costums i les maneres de pensar, actuar i relacionar-nos amb l'entorn social.

4.1.1. ELS NOUS PROCESSOS SOCIALS



La intensificació de les relacions socials, polítiques i econòmiques a tot el món per les quals s'enllacen i es relacionen de manera interdependent els esdeveniments locals d'«ací» i els que ocorren en llocs llunyans es converteixen en una amalgama de relacions en xarxa, en la qual tots els esdeveniments es relacionen entre si, sense existir espai ni temps que amortisquen aquestes complexes interdependències.

4.1.1. ELS NOUS PROCESSOS SOCIALS

La progressiva desterritorialització (la pèrdua d'importància de les realitats locals enfront de les xarxes globals) es produeix en tots els ordres de la vida quotidiana.

Estem cada vegada més vinculats amb el cas estrany i llunyà, i som aliens al pròxim.

Aquesta dimensió universal de la realitat globalitzada es construeix i deconstrueix des de realitats reduïdes, des de contextos locals.

Reforçar allò «intangible», la consciència ambiental, els valors i les organitzacions de solidaritat, la idiosincràsia i les cultures locals, constituirà punts d'inflexió per a esmorteir i controlar els efectes «perversos» de la globalització i amb ella lluitar contra el declivi de les comunitats de pertinença.

4.1.1. ELS NOUS PROCESSOS SOCIALS

El que succeeix en un barri d'una determinada localitat possiblement ha sigut influït per factors que operen a una distància llunyana



implica una complexitat en l'anàlisi i resolució de les problemàtiques.



4.1.1. ELS NOUS PROCESSOS SOCIALS

**Allò que és global i allò
que és local**

**Allò que és macro i allò
que és micro**

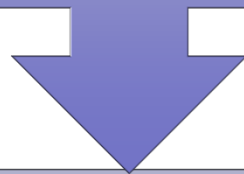
No són dues realitats, sinó dimensions d'una mateixa
realitat

Cal proposar solucions des d'un pensament global i una actuació local.

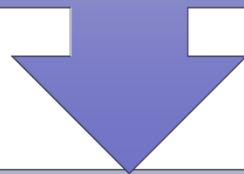
El sistema local adquireix una singular i especial referència per a l'anàlisi i la intervenció holística en contextos comunitaris des del treball social.

4.1.2. LA RUPTURA DELS MODELS DICOTÒMICS: RURAL *versus* URBÀ- LOCAL *versus* GLOBAL

La concepció dicotòmica i/o evolucionista d'allò rural *versus* allò urbà, de la ciutat contra el camp, d'allò que és global enfront d'allò que és local, respon a construccions teòriques basades en el desenvolupament continu i lineal des de l'endarreriment cap al desenvolupament.




Les actuals territorialitzacions es vinculen en xarxes interdependents, en una «lògica local», que integra allò global i allò local, allò individual i allò col·lectiu i on es fonen l'espai i el temps.



Es creen «nucs en xarxa» que integren els àmbits territorials convencionals urbans i rurals, són les tecnopolis.

4.1.3. EL MUNICIPI COM A CONTEXT TERRITORIAL, ADMINISTRATIU I POLÍTIC



Des d'una **perspectiva territorial i social**, el municipi i les unitats territorials interiors podem considerar-los «sinònims» de comunitat en ser un conjunt de persones vinculades a un territori i on mantenen unes interaccions amb l'espai.

Des d'una **perspectiva política-administrativa**, l'estat s'organitza territorialment, entre uns altres, a través del municipi, concebut com a entitat amb autonomia per a la gestió dels seus respectius interessos. El municipi és un dels elements fonamentals en l'estructura organitzacional territorial de l'estat.

4.1.3. EL MUNICIPI COM A CONTEXT TERRITORIAL, ADMINISTRATIU I POLÍTIC

El municipi és un ens territorial que possibilita



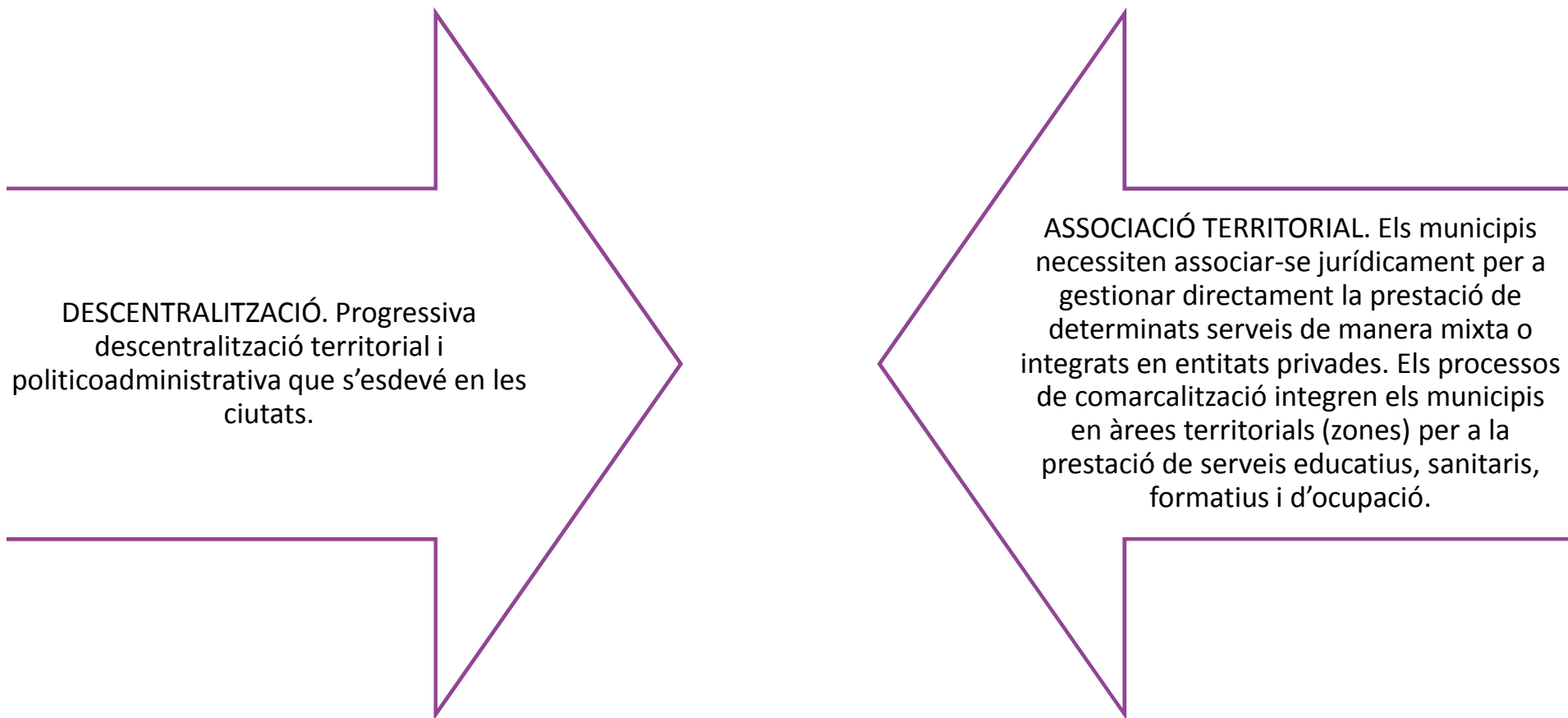
El municipi i les unitats territorials són un context social i politicoadministratiu apropiat per a la gestió eficaç de polítiques, centres, serveis i programes orientats a l'atenció de les necessitats humanes i a la implantació i consolidació d'estratègies preventives i de promoció social i comunitària.

4.1.3. EL MUNICIPI COM A CONTEXT TERRITORIAL, ADMINISTRATIU I POLÍTIC

- El procés de descentralització polític, competencial i financer de les administracions trasllada l'anàlisi i resolució dels problemes ciutadans a l'àmbit local.
 - Les corporacions locals es converteixen en entitats amb majors possibilitats de canviar la pròpia realitat i incidir en allò que és global.
 - La descentralització administrativa i econòmica es reflecteix en la configuració i estructuració dels sistemes de protecció social: serveis socials, educació, sanitat, ocupació i habitatge que situen i adapten els seus equipaments, serveis i prestacions a la dimensió territorial local, amb l'objecte d'atendre i satisfer amb més eficàcia i rapidesa les necessitats de la ciutadania.
-

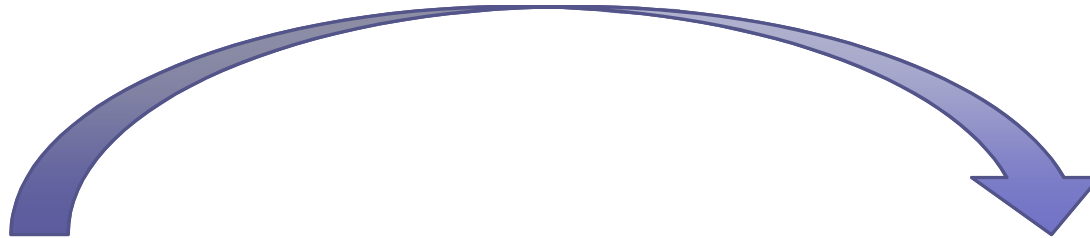
4.1.3. EL MUNICIPI COM A CONTEXT TERRITORIAL, ADMINISTRATIU I POLÍTIC

Sorgeixen dos processos convergents:



4.1.3. EL MUNICIPI COM A CONTEXT TERRITORIAL, ADMINISTRATIU I POLÍTIC

La desconcentració politicoadministrativa i la descentralització territorial de les grans ciutats i la concentració i associació territorial i politicoadministrativa



proporcionen possibilitats per a una gestió pública més propera, participada i integradora de les inquietuds ciutadanes a través de canals de participació generats des de l'administració, així com des de les iniciatives ciutadanes.

El municipi es converteix en escenari per a la participació ciutadana, a través del control i l'accés a la presa de decisions locals, del reforçament de les entitats socials i de la seua connexió interassociativa.

4.1.4. UNA INTERVENCIÓ COMUNITÀRIA INTEGRAL: POTENCIALITATS DEL SISTEMA LOCAL

El sistema local i les seues unitats territorials inferiors representen espais socials d'intervenció amb capacitat per a:

Proporcionar una identitat comunitària

Afavorir la cohesió i la vinculació social

Generar relacions de suport mutu

Fomentar les relacions de sociabilitat i intercanvi

Facilitar la creació i reconstrucció d'estructures formals i informals
d'ajuda i suport social

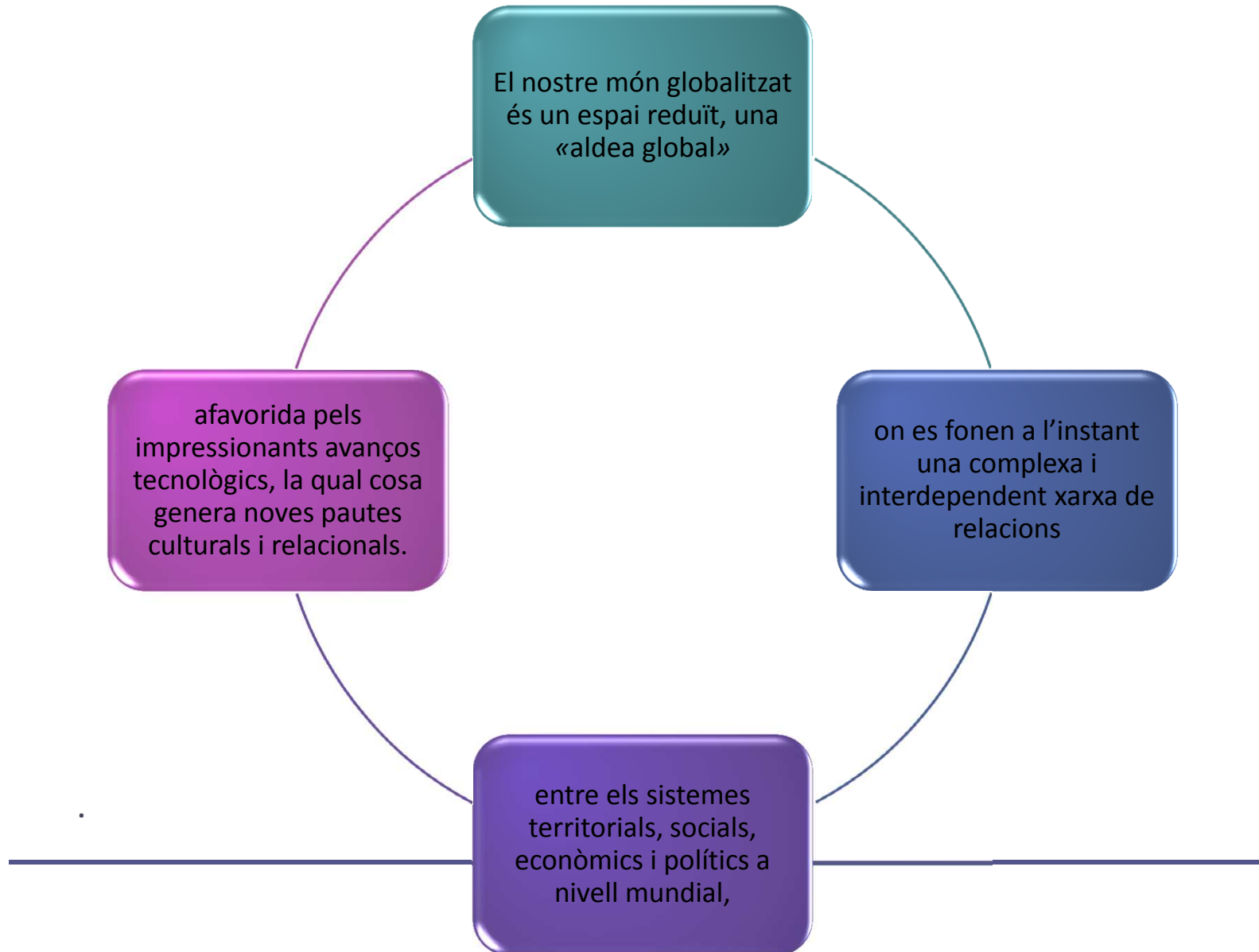
Promoure estructures democràtiques de participació ciutadana

Compactar polítiques i institucions

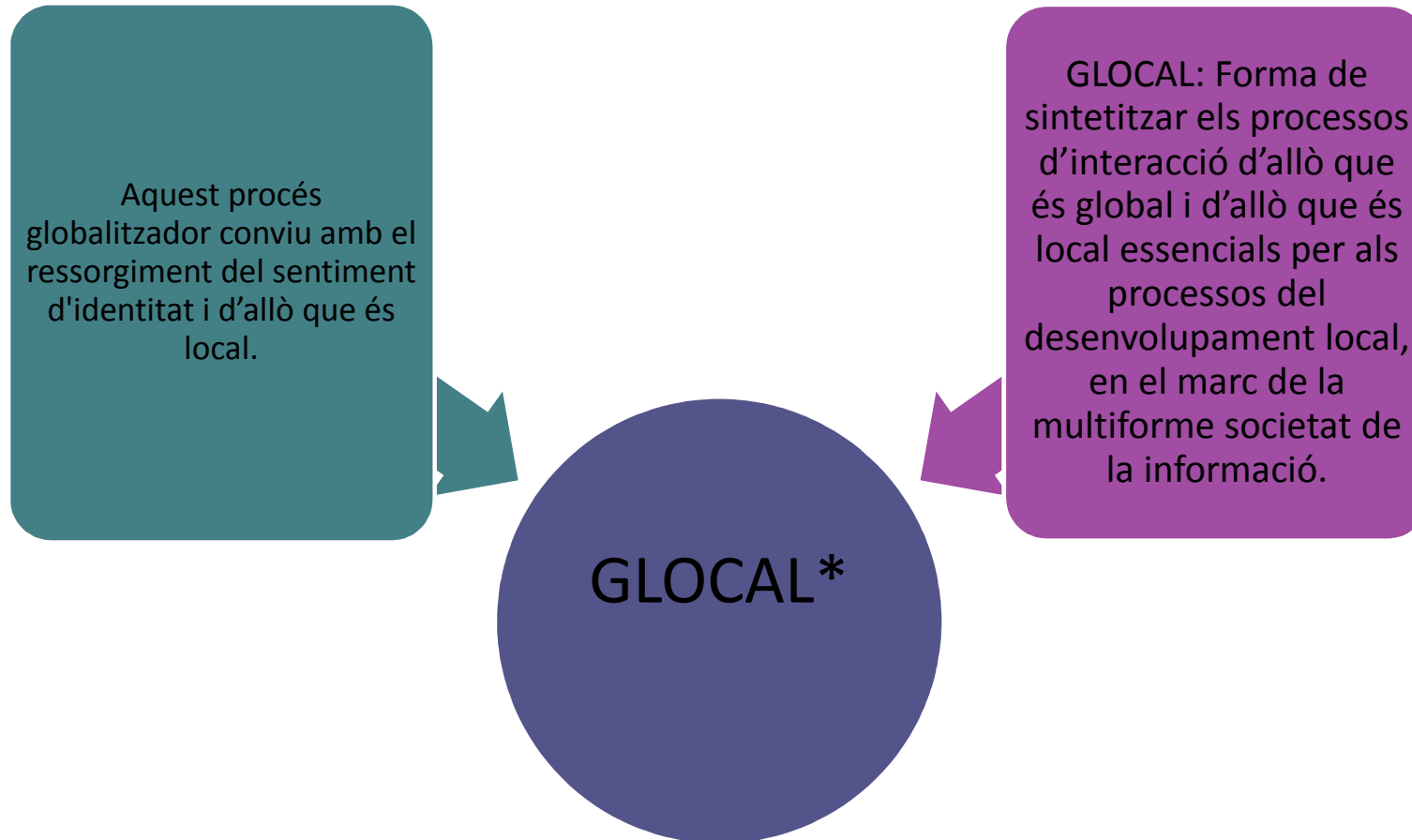
4.1.4. UNA INTERVENCIÓ COMUNITÀRIA INTEGRAL: POTENCIALITATS DEL SISTEMA LOCAL

Les tendències a la desterritorialització conviuen amb la particularització, és a dir, amb la reapropiació de l'espai i els llocs que proporcionen identitat.


4.1.4. UNA INTERVENCIÓ COMUNITÀRIA INTEGRAL: POTENCIALITATS DEL SISTEMA LOCAL




4.1.4. UNA INTERVENCIÓ COMUNITÀRIA INTEGRAL: POTENCIALITATS DEL SISTEMA LOCAL



4.1.4. UNA INTERVENCIÓ COMUNITÀRIA INTEGRAL: POTENCIALITATS DEL SISTEMA LOCAL

Les dinàmiques descentralitzadores: economia, política, cultura, etc.,

proporcionen noves possibilitats de construcció de l'espai ciutadà local.

La descentralització té com a potencialitat

el fet de convertir les localitats en subjectes actius del seu propi desenvolupament.

4.1.4. UNA INTERVENCIÓ COMUNITÀRIA INTEGRAL: POTENCIALITATS DEL SISTEMA LOCAL

Des d'una perspectiva ecològica el sistema local com a unitat integrada i interdependent...

...és el context social favorable per a l'anàlisi i intervenció comunitària i per a la construcció de noves realitats amb el concurs dels actors socials.

Allò que és local...

...se'ns mostra com l'entorn i l'organització espacial, relacional i institucional bàsica afavoridora del desenvolupament de la persona, la família, el grup i la col·lectivitat amb capacitat per a generar processos d'inclusió social.

4.1.4. UNA INTERVENCIÓ COMUNITÀRIA INTEGRAL: POTENCIALITATS DEL SISTEMA LOCAL

- ✓ El treball social en contextos comunitaris s'enfronta als reptes de:
 - ✓ Crear un sistema permanent i constant de fluxos d'informació comprensible per als ciutadans i les seues entitats.
 - ✓ Impulsar la creació de grups i entitats, així com enfortir els existents.
 - ✓ Dissenyar i implantar mecanismes institucionals que afavorisquen l'audició de les necessitats humanes de la població i la participació d'aquesta en les seues solucions.
-

**TEMA 4. TREBALL SOCIAL EN EL TERRITORI I
DESENVOLUPAMENT COMUNITARI.
LA PARTICIPACIÓ DE LA COMUNITAT EN EL PROCÉS
D'INTERVENCIÓ COMUNITÀRIA**

4.2. TREBALL SOCIAL EN EL TERRITORI. TERRITORIS I ACCIÓ SOCIAL

Brigitte Bouquet, Bénédicte Madelin i Patrick Nivolle (2007): *Territoires et action social*. París:
L'Harmattan.

Prof. Elena Mut Montalvà

INTERVENIR SOCIALMENT EN ELS TERRITORIS PER A AJUDAR LES PERSONES

PIERRE LE LOUREC

Sociòleg i urbanista, encarregat de missió en la Caixa de subsidis familiars (Caf) de París i professor associat en les universitats de París V i París VIII.

- 1 • No hi ha territori sense una persona, ni persona sense territori.
 - 2 • La integració social suposa tenir en compte les pertinences territorials.
 - 3 • Restaurar la persona passa també pel tractament que fa ella mateixa del «seu territori».
-

1. No hi ha territori sense una persona, ni persona sense territori

Territori és



Procés de territorialització és

l'ésser humà intervé en el món i fa seu el territori.



1. No hi ha territori sense una persona, ni persona sense territori

L'ésser humà posa la frontera i els ponts per a franquejar la naturalesa, i autoritza així l'entrada o no en la seua privacitat.



Per exemple: els adolescents que prohibeixen l'entrada a la seua habitació, etc.

«L'animal marca el seu terreny, l'home i la dona el delimiten i en negocien la frontera i l'accés».

1. No hi ha territori sense una persona, ni persona sense territori

El territori siga urbà o rural és:

Una qüestió d'apropiació i d'ús de l'espai, entre allò que és privat i allò que és públic. És una qüestió de la construcció de la persona en tant que ésser social.

Una qüestió social. És una qüestió de relació personal amb la propietat i amb el poder, i una qüestió de tractament de la seua condició existencial.

Un espai socioeconòmic construït socialment que correspon a l'«univers social i cultural» de la persona.



1. No hi ha territori sense una persona, ni persona sense territori

Ampliar l'univers social i cultural és aprendre a reconsiderar socialment les fronteres espacials que cadascun col·loca.

Obstaculitza la institució de la persona entesa com a subjecte i actor de la seua història accedint a la sociabilitat.

No tenir territori o tenir-ne només un és problemàtic.

1. No hi ha territori sense una persona, ni persona sense territori

El territori pot ser

- Aquell espai de geometria variable, i més o menys virtual, que la persona estructura combinant per connexió diferents espais. Així, la localització pot ser idèntica físicament i, no obstant això, el territori és ell mateix socialment diferent. Alguns serveis implantats en els llocs de residència es troben no freqüentats per les persones per a les quals havien sigut creats perquè, en situació de conflicte, aquestes ja no els integren en el seu territori de vida.

La persona

- Col·loca límits naturals i institucionals. Té la capacitat de trencar amb l'ordre biològic i natural, especialment per aculturació.
-

1. No hi ha territori sense una persona, ni persona sense territori

Territori

Existeix influït, formalitzat, incorporat i apropiat per la persona, i negociat en relació a ella mateixa i amb el territori d'unes altres persones.

Sense territori no hi hauria ningú, ja que la persona solament existeix socialment per la seua capacitat de col·locar frontera, encara que solament siga ocasionalment en relació amb els elements que arriben a ser el seu entorn.

Què és, per exemple, d'aquests joves que es diuen de tal barri i no de l'altre? O de cadascun de nosaltres quan ens sentim agredits o violats en la nostra intimitat quan alguns no respecten la «distància social» necessària?

Com explicar que hi haja persones que trenquen equipaments en el seu propi territori?

Açò significa que aquest espai privat no pega a la pell.

1. No hi ha territori sense una persona, ni persona sense territori

TERRITORI

No és immutable i petrificat, i es negocia en relació amb la subjectivitat de la situació. Així, podem ser estrangers amb el veí del replà.

PERSONA

Només existeix si pot negociar les seues fronteres de pertinença, les seues aliances, les seues competències, les seues responsabilitats en una situació donada. Socialment «habita» un lloc d'una manera pròpia. Està sempre en algun lloc, en algun moment i d'alguna manera.



2. La integració social suposa la presa en consideració de les pertinences territorials

El «territori de vida» de les i dels professionals és el producte d'un mosaic singular d'uns altres territoris més instituïts i institucionalitzats.

Segons J. L. Brackelaire, la població és col·locada com una realitat extrínseca, exterior als diferents actors que la componen i és abordada des de fora.

2. La integració social suposa la presa en consideració de les pertinences territorials

Per exemple:

Els diferents treballs duts a terme en el marc de diagnòstics socials sobre els territoris evoquen poblacions a través de dades numèriques o de fórmules abstractes, que solament mostren un aspecte d'allò que són. Però, què coneixem d'aquestes persones, de la seua història, dels seus desitjos o del seu ús, de fet, del territori que delimitem de manera arbitrària?

El desenvolupament del territori no és presentat com l'ordre cronològic de fets tècnics, urbanístics i fins i tot socials procedents de lleis externes a les persones que implica?

Descriure allò observat no és suficient per a explicar. Descriure un espai amb els seus elements i els seus recorreguts no és suficient per a explicar les lògiques diverses d'ús i d'inclinació a aquests.

2. La integració social suposa la presa en consideració de les pertinences territorials


La dimensió territorial del reconeixement és significativa.



El reconeixement constitueix una identitat.



De fet, les persones no se senten integrades necessàriament de la manera que projectem que poden ser-ho en un determinat espai condicionat per a elles. La relació mantinguda amb aquest espai ha de ser interrogada en la seua singularitat. És el resultat d'una elecció o d'una coacció? I en aquest cas, de quina naturalesa és?



En tot cas, hi ha una relació personal, més o menys conflictiva, que es construeix històricament amb l'espai. Com comprendre sinó que la destrucció d'habitatges pugui ser viscuda com un «esquinçament psicològic»? Com comprendre les «desagregacions socials»?



2. La integració social suposa la presa en consideració de les pertinences territorials.

Reestructurar, condicionar els «territoris» i implantar serveis, equipaments és tornar a realitzar fronteres socials amb el risc de trencar-les.

El «territori» pot pot ser el lloc cobejat per diverses persones que no tenen el mateix punt de vista i interessos respecte al seu ús i el seu condicionament.

3. Restaurar la persona passa també pel tractament que fa ella mateixa del «seu territori»

J. F. Garnier defineix el treball social com l'exercici d'una mediació social tendent a la restauració del procés social que permet al subjecte emergir la persona. És un procés que permet reinventar les seues capacitats per a situar-se i per a contribuir socialment per reprendre la seua història.

Aquest exercici passa per una reafiliació social d'identitat i contributiva que torna a ensenyar al subjecte dues coses: a) situar-se socialment en relació amb l'altre creant aliances i unions, la qual cosa construeix la identitat, i b) contribuir socialment, donant un servei als altres, fet que delimita així la seua responsabilitat i construeix utilitat.

3. Restaurar la persona passa també pel tractament que fa ella mateixa del «seu territori»

El territori apunta a la qüestió social, ja que troba el seu determinisme en la racionalitat social (o ètnica) pròpia de l'ésser humà que s'apodera d'ell i del seu entorn.

És necessari que exercisca a ple rendiment el seu rol de «barquer de fronteres» mòbils.

L'intervinent pot ajudar la persona a entreveure de manera diferent els seus espais de desplaçament, d'hàbitat i d'aprovisionament. Pot ajudar-lo a renegociar les fronteres col·locades de manera arbitrària participant de manera diferent en l'entorn i en els esdeveniments que es desenvolupen.

3. Restaurar la persona passa també pel tractament que fa ella mateixa del «seu territori»

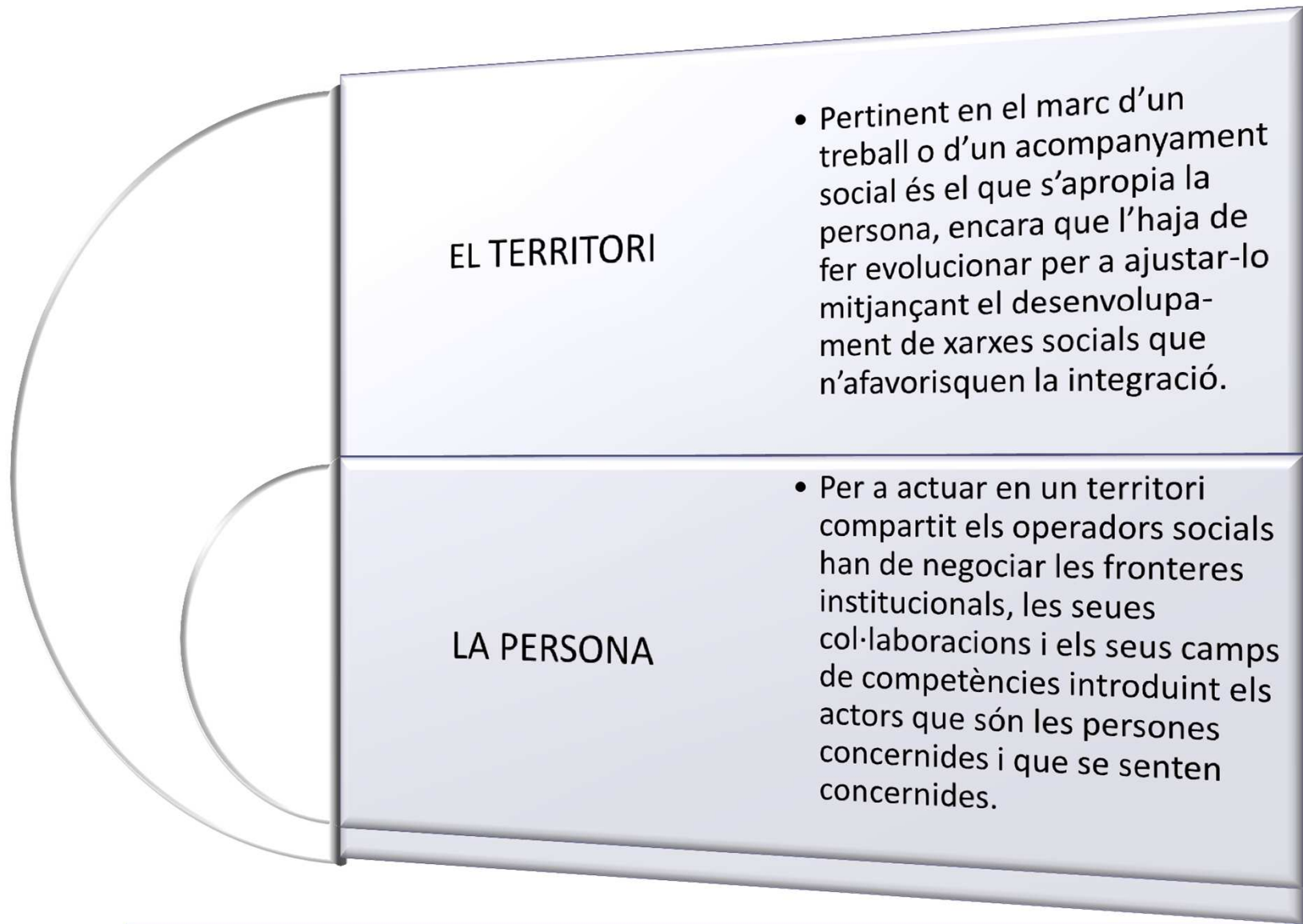
Per exemple:



Quan s'ensenya persones estrangeres a llegir un mapa de la ciutat en un curs d'alfabetització.

Aquest és un treball d'intromissió social relativa al territori, és a dir, un aprenentatge subjectiu i singular d'aquest últim per la persona.

Per tant, la persona desenvolupa una nova pertinença territorial i una nova identitat social. Insereix socialment l'espai en un «territori social».



Referències bibliogràfiques bàsiques de l'assignatura.

- BARBERO, Josep Manuel y CORTÉS, Ferran (2005): Trabajo Comunitario, organización y desarrollo social. Madrid: Alianza Editorial.
- BROWN, Allan (1988): Treball de grup. Barcelona: Pòrtic.
- DE ROBERTIS, Cristina y PASCAL, Henry. (1994): La intervención colectiva en trabajo social. La acción con grupos y comunidades. Buenos Aires: El Ateneo.
- MARCHIONI, Marco (1999): Comunidad, participación y desarrollo. Teoría y metodología de la intervención comunitaria. Madrid: Popular.
- MONTAÑÉS, Manuel (2009): Metodología y técnica participativa. Barcelona: UOC.
- LLENA, Asun; PARCERISA, Artur; ÚCAR, Xavier (2009): La acción comunitaria 10 ideas claves. Barcelona: Graó.
- NIRENBERG, Olga. (2003): Programación y evaluación de proyectos sociales: aportes para la racionalidad y la transparencia. Buenos Aires: Paidós.
- PASTOR SELLER, Enrique (2004): Trabajo Social Comunitario. Murcia: Diego Marín.
- REZSOHAZY, Rudolf (1988): El desarrollo comunitario. Participar, programar, innovar. Madrid: Narcea.
- TWELVETREES, Alan (1988): Treball de comunitat. Barcelona: Pòrtic.

Referències bibliogràfiques complementàries.

- Camacho, H; Cámara, L; Cascante, R.; Sáinz, H. (2001): El enfoque del marco lógico: 10 casos prácticos. CIDEAL-ADC. http://www.fielso.org/PDF/otras-publicaciones/el-enfoque-del-marco-logico-10-casos-practicos.pdf
- De la Red, Natividad y Rueda, Daniel (2003): Intervención social y demandas emergentes. Editorial CCS, Madrid.
- Del Valle, Teresa (1997): Andamios para una nueva ciudad. Lecturas desde la antropología. Feminismos, Cátedra, Madrid.
- García Herrero, Gustavo A; Ramírez Navarro, José Manuel (2006): Manual práctico para elaborar proyectos sociales. Siglo XXI, Madrid.
- Gómez Galán, Manuel; Cámara, Luis (2003): Orientaciones para la aplicación del enfoque del marco lógico. IDEAL. http://www.fielso.org/PDF/otras-publicaciones/orientaciones-para-la-aplicacion-del-enfoque-delmarco-logico.pdf
- González Gómez, Lara (2005): La evaluación en la gestión de proyectos y programas de desarrollo. Una propuesta integradora en agentes, modelos y herramientas. Gobierno Vasco, Vitoria.
- Hannerz, Ulf (1986): Exploración de la ciudad. Fondo de Cultura Económica, México.
- Marchioni, Marco (2004): La acción social con y en la comunidad. Certeza, Zaragoza.
- Martínez, Eva ; Peña, Lucía (2010): Redefiniendo el trabajo comunitario. Escuela Universitaria de Trabajo Social de la UPV/EHU, Vitoria- Gasteiz.
- Mejed Hamzaoui (2005): El trabajo social territorializado. Las transformaciones de la acción pública en la intervención social. Nau llibres, Universitat de València.
- Murguialday, Clara y Vázquez, Norma (2005): Un paso más. Evaluación del impacto de género. Ed. Cooperació, Barcelona.
- Navarro Pedreño, Silvia (2004): Redes sociales y construcción comunitaria. Creando (con) textos para una acción ecológica. Editorial CCS, Madrid.
- Sluzki, Carlos E (1996): La red social: frontera de la práctica sistèmica. Gedisa, Barcelona.
- Úcar, Xavier (Coord) (2009): Enfoques y experiencias internacionales de acción comunitaria. Graó, Barcelona.
- Zastrow, Charles H. (2008): Trabajo Social con grupos. Paraninfo, Madrid.

